Concept Broedvogelinventarisatie Sas van Gent 2008

Oktober 2008

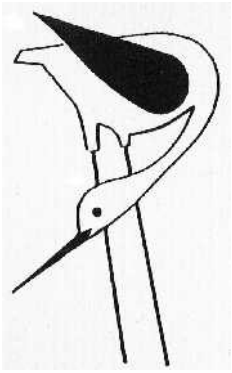

Voorwoord

Inhoud

Samenvatting....4
Inleiding....5
1 Methode en weersomstandigheden....6
1.1 Methode....6
1.2 Weersomstandigheden....7
2 Gebiedsbeschrijving....8
3 Resultaten....10
3.1 Broedvogels 2008....10
3.2 Bespreking van de waargenomen soorten....10
4 Aanbevelingen voor inrichting en beheer....44
Literatuur....46

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Terneuzen is door leden van de vogelwerkgroep van de Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in de kern van Sas van Gent ter grote van 43 hectare.
Het doel was de broedvogelbevolking van dit deel van de stad in kaart te brengen. De inventarisatie maakt onderdeel uit van het project Stadsvogels van Vogelbescherming Nederland, waaraan de gemeente Terneuzen meedoet. Het onderzoeksgebied bestaat uit het Kanaaleiland, de binnenstad van Sas van Gent en de oudere wijken die hier direct aan grenzen. In het gebied liggen diverse kleine oude parken en een oude begraafplaats. Direct grenzend aan het studiegebied liggen voor vogels belangrijke foerageergebieden. Het gaat hierbij om het Kanaal van Gent naar Terneuzen, braakliggende terreinen en fabrieksterreinen waren granen verwerkt worden. Deze terreinen zijn sterk van invloed op de broedvogelbevolking en zorgen er voor dat Sas van Gent vogelrijk is. Ook in een deel van Axel zijn in 2008 broedvogels geïnventariseerd en in een deel van Terneuzen zijn in 2007 broedvogels geïnventariseerd. Tussen deze gebieden zijn opvallende verschillen. De vogelsamenstelling wordt vooral bepaald door de inrichting van de directe omgeving en door het type bebouwing. In deze rapportage worden voor verschillende kenmerkende soorten vergelijkingen gemaakt met de onderzoeksgebieden in Axel in Terneuzen.

Tijdens de inventarisatie zijn de territoria van 33 broedvogelsoorten vastgesteld. De top 5 van de meest voorkomende soorten bestaat uit:

1. Turkse Tortel
2. Huismus
3. Merel
4. Kauw
5. Spreeuw

In 43 hectare onderzoeksgebied werden 556 territoria vastgesteld dat zijn 12,9 paren per hectare. In vergelijking tot Terneuzen (9,2 paren per hectare) en Axel (8,7 paren per hectare) scoort Sas van Gent bijzonder goed. Opvallend zijn het hoge aantal Turkse Tortelduiven en Huismussen. Verder zijn er diverse soorten waargenomen die houden van struwelen en extensief beheerde terreinen. Dit zijn biotopen dit tegenwoordig schaars zijn in het nette Nederland.
Middels gerichte inrichting-, beheer- en voorlichtingsmaatregelen kunnen broedvogelpopulaties in het studiegebied behouden blijven of verder worden ontwikkeld.

Inleiding

Evenals in 2007 is ook in 2008 op verzoek van de gemeente Terneuzen door de vogelwerkgroep van de natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut een broedvogelinventarisatie uitgevoerd in de gemeente Terneuzen. In 2007 werd een stadsdeel van Terneuzen geïnventariseerd en in 2008 zijn in de kernen Axel en Sas van Gent delen van de bebouwde kom geïnventariseerd. De opdracht maakt onderdeel uit van het stadsvogelproject van de Vogelbescherming Nederland waar de gemeente Terneuzen aan deelneemt. In de kern van Sas van Gent is gekozen voor het inventariseren van het centrum en de aansluitende oude wijk. In dit stadsdeel is de dichte oude bebouwing karakteristiek. In de aangrenzende nieuwere wijken zijn iets grotere tuinen. Verspreid over het gebied liggen enkele parken. De kern Sas van Gent is omgeven door het Kanaal van Gent naar Terneuzen, industrieterreinen en landbouwgronden. Deze biotopen invloed op het voorkomen van broedvogels in Sas van Gent zelf.

Het doel van de inventarisatie is de broedvogelsamenstelling van het studiegebied in Sas van Gent in beeld te krijgen, met het oog op eventueel maatregelen die genomen kunnen worden om het biotoop of het beheer van het biotoop voor vogels te verbeteren.

In deze rapportage worden de resultaten van de in 2008 uitgevoerde broedvogelinventarisatie weergegeven. Als eerst wordt de methode beschreven hoe het onderzoek is uitgevoerd. Vervolgens wordt kort samengevat hoe de weersomstandigheden waren in het voorjaar.
In hoofdstuk 2 wordt een beschrijving gegeven van het onderzoeksgebied. De aanwezigheid van biotopen bepaald de aanwezigheid van soorten en dichtheden van broedvogels. In het derde hoofdstuk worden de resultaten van de inventarisatie behandeld. Van ieder soort wordt aangegeven hoeveel territoria er zijn aangetroffen en welk biotoop of welk deel van het onderzoeksgebied kenmerkend is voor de betreffende soort. In het laatste hoofdstuk worden enkele aanbevelingen gedaan ten aanzien van het beheer en de inrichting.

Als leidraad voor deze rapportage is met het oog op vorm en eenduidigheid sterk gekeken naar de rapportage van de broedvogelinventarisatie Terneuzen 2007 van A. Wieland.

1 Methode en weersomstandigheden

1.1 Methode

De broedvogelinventarisatie is uitgevoerd volgens de richtlijnen van SOVON BMP Stadsvogels, van Dijk 2004. Tussen begin april en eind juni zijn 5 gebiedsdekkende ochtend inventarisaties uitgevoerd. In de ochtend zijn de vogels het actiefst en is de trefkans het grootst om een territorium van een vogelsoort waar te nemen. Een ochtend bezoek vond plaats tot drie uur na zonsopgang en begon tussen zonsopgang en een één uur na zonsopgang.
Daarnaast zijn tussen half mei en half juli verschillende avond bezoeken uitgevoerd, die toegespitst waren op bepaalde soorten zoals bijvoorbeeld Gierzwaluw en Merel, die ook erg actief zijn in de avonduren.
Alle waarnemingen zijn ingetekend op veldkaarten. Na afloop zijn de waarnemingen geïnterpreteerd en zijn de territoria per soort vastgesteld op soortkaarten. De soortkaarten zijn gevormd tot stippenkaarten waarbij elke stip een territorium van de betreffende soort is. Bij het vaststellen van een territorium van een vogelsoort is rekening gehouden met de datumgrenzen waarbinnen een waarneming is gedaan en de onderlinge afstand tussen waarnemingen van één vogelsoort op verschillende data. Een vogel zingt namelijk niet altijd maar ook niet altijd op de zelfde plaats en moeten dubbeltellingen zoveel mogelijk worden voorkomen. Hoewel trouw is gekeken naar de fusieafstanden die de handleiding van het SOVON per soort opgeeft, is daarvan wel eens afgeweken om de simpele reden dat geregeld binnen de fusieafstanden simultaan zingende vogels van de zelfde soort werden waargenomen. In een biotoop met veel woningen en tuinen vormen deze afzonderlijk grenzen en blijken territoria vaak erg dicht op elkaar te zitten. Ook zeer geschikte broedplaats dicht bij elkaar kan de verdraagzaamheid binnen fusieafstanden van soorten verhogen.
Er is niet gezocht naar nesten. Nesten werden wel geregeld gevonden. In het bijzonder geldt dat voor de Huiszwaluw. Ook van Gierzwaluwen werd geregeld waargenomen dat zij onder kantpannen van daken vlogen waar zij hun nest hebben. Bewoonde nestkasten in tuinen waren ook aanwijzingen voor zekere broedgevallen.

De broedvogelinventarisaties zijn uitgevoerd door:

- Marc Buise
- Walter De Smet
- Alex Wieland
- Wim Wisse

De ochtendbezoeken in het inventarisatiegebied zijn uitgevoerd op de data:

- 8 april 2008
- 23 april 2008
- 3 mei 2008
- 28 + 29 mei 2008
- 30 juni 2008

1.2 Weersomstandigheden

Voorafgaand aan het voorjaar was de winter van 2007 - 2008 zacht, in december met normale temperaturen en zonnig, in januari nat en in februari zonnig en droog.

Maart De gemiddelde maandtemperatuur is in De Bilt uitgekomen op 5,9 °C; vrijwel gelijk aan het langjarig gemiddelde van 5,8 °C. De eerste helft van de maand was wisselvallig en vrij zacht voor de tijd van het jaar. In de aanloop naar Pasen werd het kouder. Aan het einde van de maand steeg de temperatuur weer tot boven de normale waarde voor de tijd van het jaar. Het weer bleef echter wisselvallig. Met gemiddeld over het land 104 mm neerslag tegen 65 mm normaal was maart zeer nat. Met gemiddeld over het land 125 zonuren tegen normaal 115 was maart nipt aan de zonnige kant.

April De gemiddelde maandtemperatuur over april is in De Bilt uitgekomen op 8,9 °C tegen een langjarig gemiddelde van 8,3 °C. Daarmee was de maand aan de zachte kant. In de april bleef het lange tijd te koud voor de tijd van het jaar. Overigens was het weer daarbij niet slecht. De zon scheen vaak en er viel niet veel neerslag. Met gemiddeld over het land 33 mm tegen 44 mm normaal was april aan de droge kant . De zon scheen in april gemiddeld over het land 190 uren tegen 162 normaal. Daarmee was april aan de zonnige kant.

Mei Met in De Bilt een gemiddelde maandtemperatuur van 15,7 °C tegen normaal 12,7 °C was mei de warmste meimaand in ruim een eeuw. Het aantal warme dagen (maximumtemperatuur 20,0 °C of hoger) was deze maand extreem hoog. De eerste 10 dagen (decade I) van mei zijn in tenminste 100 jaar niet zo zonnig geweest. In De Bilt werden in dit tijdvak 125 zonuren geregistreerd. De Bilt kwam de maandsom uit op 260 uren zonneschijn tegen 204 uren normaal. Gemiddeld over het land viel 38 mm neerslag. De normale maandsom bedraagt 57 mm.

Juni Juni was warm met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 16,5 °C tegen een langjarig gemiddelde van 15,2 °C. De eerste tien dagen van de maand verliepen warm met soms zware onweersbuien. Daarna volgde een licht wisselvallig en vrij koel tijdvak. De laatste tien dagen van de maand lieten een sterk wisselend weerbeeld zien, waarbij de temperatuur meestal boven het meerjarig gemiddelde lag. Met gemiddeld over het land 49 mm neerslag tegen 71 mm normaal was juni vrij droog. Gemiddeld over het land scheen de zon 242 uren tegen 192 normaal. Daarmee was juni zonnig.

2 Gebiedsbeschrijving

Het onderzoeksgebied is circa 43 hectare groot. Het bevat verschillende wijken met elk verschillende typen bebouwing en groen structuren. Aan de oostzijde ligt het kanaaleiland. De bebouwing is hier over het algemeen wat ouder. In het zuidelijk deel hier van zijn huizen met grote oude tuinen. Grenzend hieraan ligt een park, maar er is ook veel braakliggend grazig terrein dat extensief beheerd wordt. Deze wijk wordt omsloten door het kanaal van Gent naar Terneuzen.
Aan de westzijde ligt de haven van Sas van Gent. Langs de kanaalkade staan diverse oude huizen. Direct langs het water is veelal een lage struikachtige beplanting aanwezig. In de oude kern van Sas van Gent liggen straten waarin in weinig groen aanwezig is. Ook de tuinen zijn relatief klein. Aan de noordzijde ligt een oudere wijk met weinig groen en kleine tuinen, maar met nog goede broedmogelijkheden voor bijvoorbeeld mussen. Aan de zuidzijde is een wijk met grotere huizen en grotere tuinen. Net ten zuiden van het studiegebied liggen grote braakliggende terreinen. Verspreid over het westelijk deel liggen enkele oude, maar kleine parken die de moeite waard zijn. Ook de oude begraafplaats en de directe omgeving hiervan is waardevol object voor vogels. Het studiegebied wordt aan de westzijde begrensd door een extensief gebruikte goederenspoorbaan.

Sas van Gent wordt omringd door industrie, het kanaal van Gent naar Terneuzen, braakliggende terreinen en landbouwgronden. Dit heeft duidelijk een weerslag op de vogelbevolking.

Met een aantal foto's in het rapport wordt ook een visuele indruk gegeven van het onderzoeksgebied in de stad Sas van Gent.

<u>Plattegrond studiegebied.</u>

3 Resultaten

3.1 Broedvogels 2008

In totaal zijn in 2008 in het onderzoeksgebied in de woonkern Sas van Gent (43 ha.) 556 territoria vastgesteld verdeeld onder 33 soorten broedvogels. Dat zijn bijna 13 vogelparen per hectare. De vastgestelde soorten worden in besproken in hoofdstuk 3.2.

Tabel 1. Vastgestelde broedvogels in territoria in 2008

	Soort	**aantal territoria**			**aantal territoria**
1	Wilde Eend	4	18	Zwartkop	4
2	Meerkoet	1	19	Tjiftjaf	4
3	Houtduif	19	20	Goudhaan	1
4	Holenduif	1	21	Grauwe Vliegenvanger*	1
5	Turkse Tortel	103	22	Pimpelmees	23
6	Gierzwaluw	3	23	Koolmees	26
7	Groene Specht*	1	24	Spreeuw	28
8	Grote Bonte Specht	2	25	Gaai	1
9	Huiszwaluw*	20	26	Ekster	5
10	Witte Kwikstaart	1	27	Zwarte Kraai	1
11	Winterkoning	15	28	Kauw	52
12	Heggenmus	16	29	Huismus*	91
13	Roodborst	1	30	Vink	4
14	Zwarte Roodstaart	8	31	Groenling	14
15	Merel	86	32	Putter	3
16	Zanglijster	5	33	Kneu*	1
17	Spotvogel*	1			
				totaal	**556**

Tabel 1: Aantal vastgestelde territoria in het onderzoeksgebied per soort.
* = soorten die voorkomen op de Rode Lijst van 2004

3.2 Bespreking van de waargenomen soorten

In dit hoofdstuk worden, in volgorde van tabel 1, de in het onderzoeksgebied vastgestelde territoria per soort besproken. Tevens wordt per soort een territoriumkaart weergegeven.

Wilde Eend *Anas platyrhynchos*
4 territoria

In het onderzoeksgebied werden 4 territoria vastgesteld. Drie hiervan zaten in de directe omgeving van de omgeving van de haven. Mogelijk wordt gebroed in het speciaal hiervoor geplaatste eendenhuisje. Ook de struikvegetatie langs de oever van de haven biedt geschikt broedbiotoop. Op het terrein rondom het sluisje werd 1 nest gevonden in ruigtevegetatie. In de wintermaanden verblijven er meer Wilde Eenden in de omgeving van de haven.

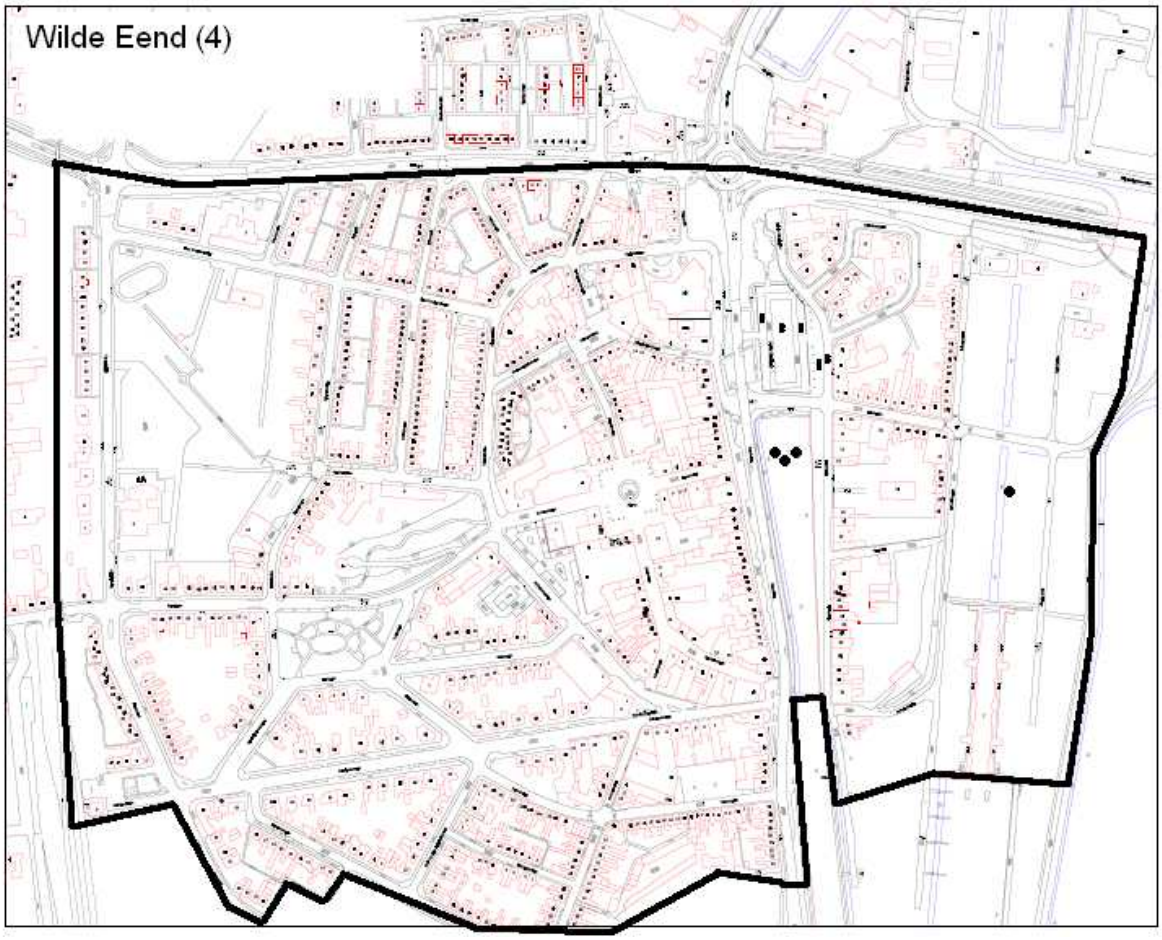

Meerkoet *Fulica atra*
1 territorium

Op het Kanaaleiland werd 1 territorium vastgesteld. Het biotoop is niet ideaal omdat er geen flauwe oevers en oevervegetatie aanwezig is.

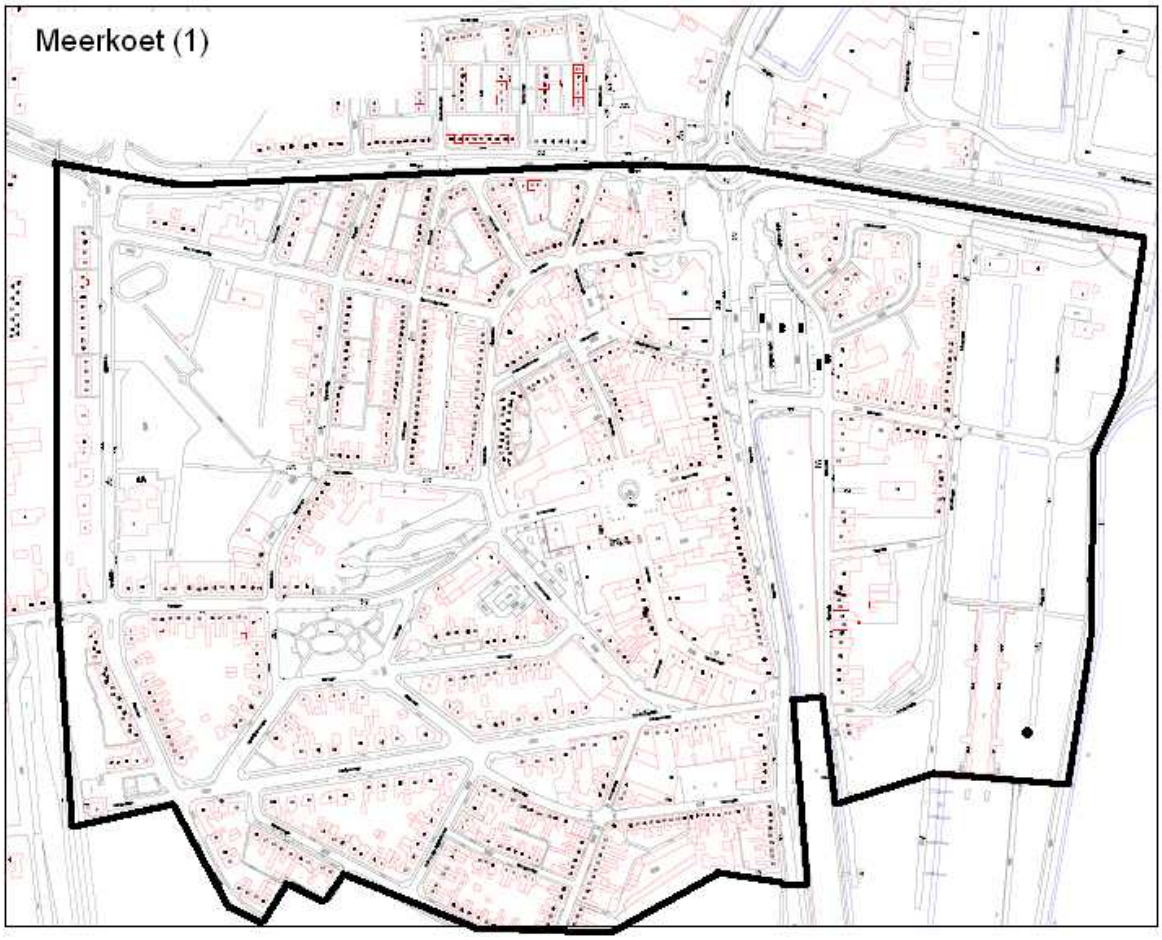

Houduif *Columba palumbus*
19 territoria

De Houtduif broedt graag in parken en oude bomen. In Sas van Gent zijn (0,5 p/ha) ten opzichte van Terneuzen (0,75 p/ha) en Axel (1 p/ha) iets lagere dichtheden gevonden. Ze zijn vooral vastgesteld in parken. Dat zijn tevens de plaatsen waar dichte en opgaande beplanting te vinden is. Houtduiven zijn zeer algemeen omdat de opgaande beplanting in de stadskern veel broedgelegenheid biedt en door de veelheid aan voedsel in de aan de stadskern grenzende akkerbouw gebieden. In de winter nemen de aantallen in de stadskern duidelijk af. Dan zijn Houtduiven te vinden op de akkers in de polder. Koude en voedseltekort drijft ze naar het zuiden van Europa.

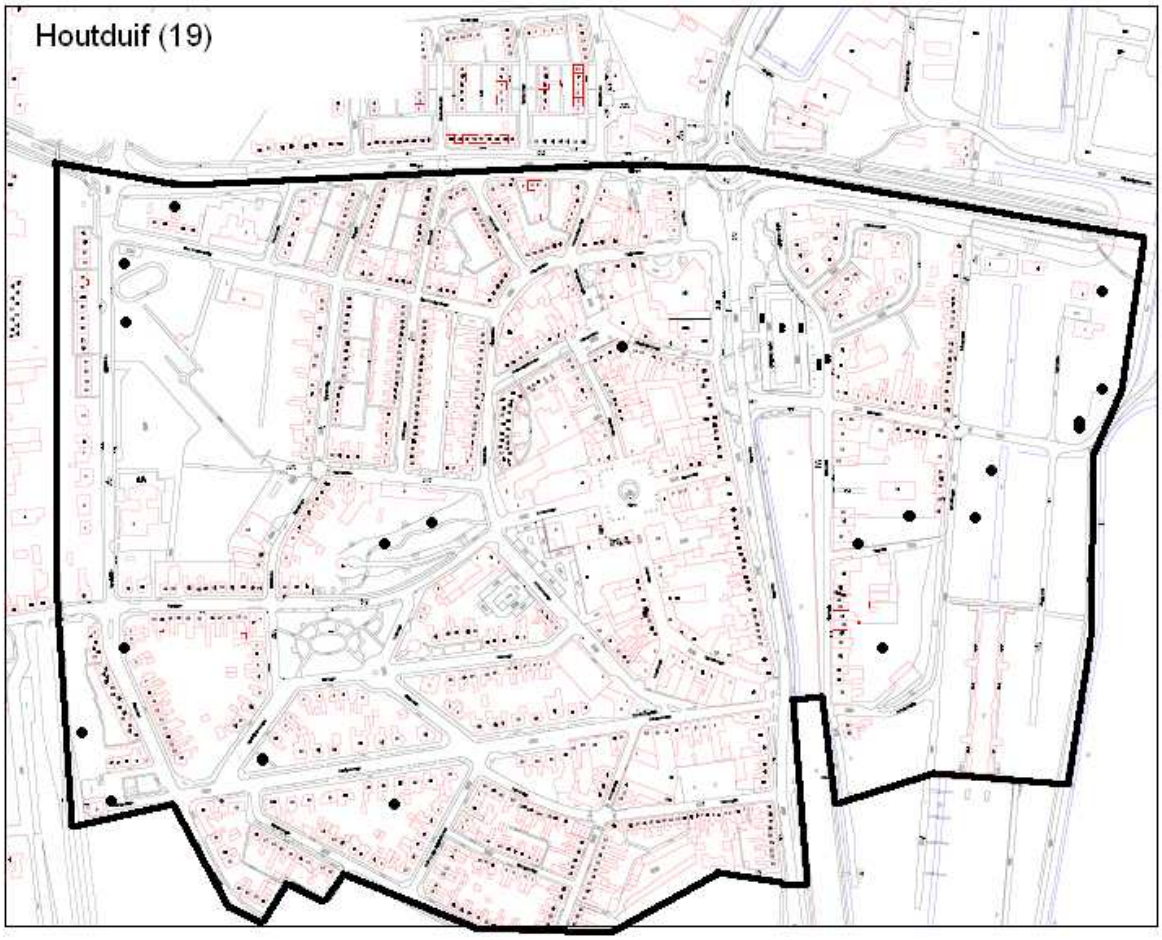

Holenduif *Columba oenas*
1 territorium

De Holenduif verschilt van de Houtduif dat zij haar nestgelegenheid zoekt in holen. Zij gebruikt loodsen, schuren en oude bomenholten als nestplaats. In het onderzoeksgebied bevinden zich beperkt loodsen en schuren die voor de Holenduif een gunstige broedgelegenheid verschaft. Er werden maar drie paren vastgesteld en dat is aanzienlijk minder dan de Houtduif. Holenduiven zijn veel algemener in het agrarische landschap om en nabij boerderijen. Na de broedtijd in juli en augustus verzamelen de Holenduif zich vaak samen met Houtduiven op de al dan niet gedorste graan en graszaadakkers waar ze zich tegoed doen aan oogstresten.

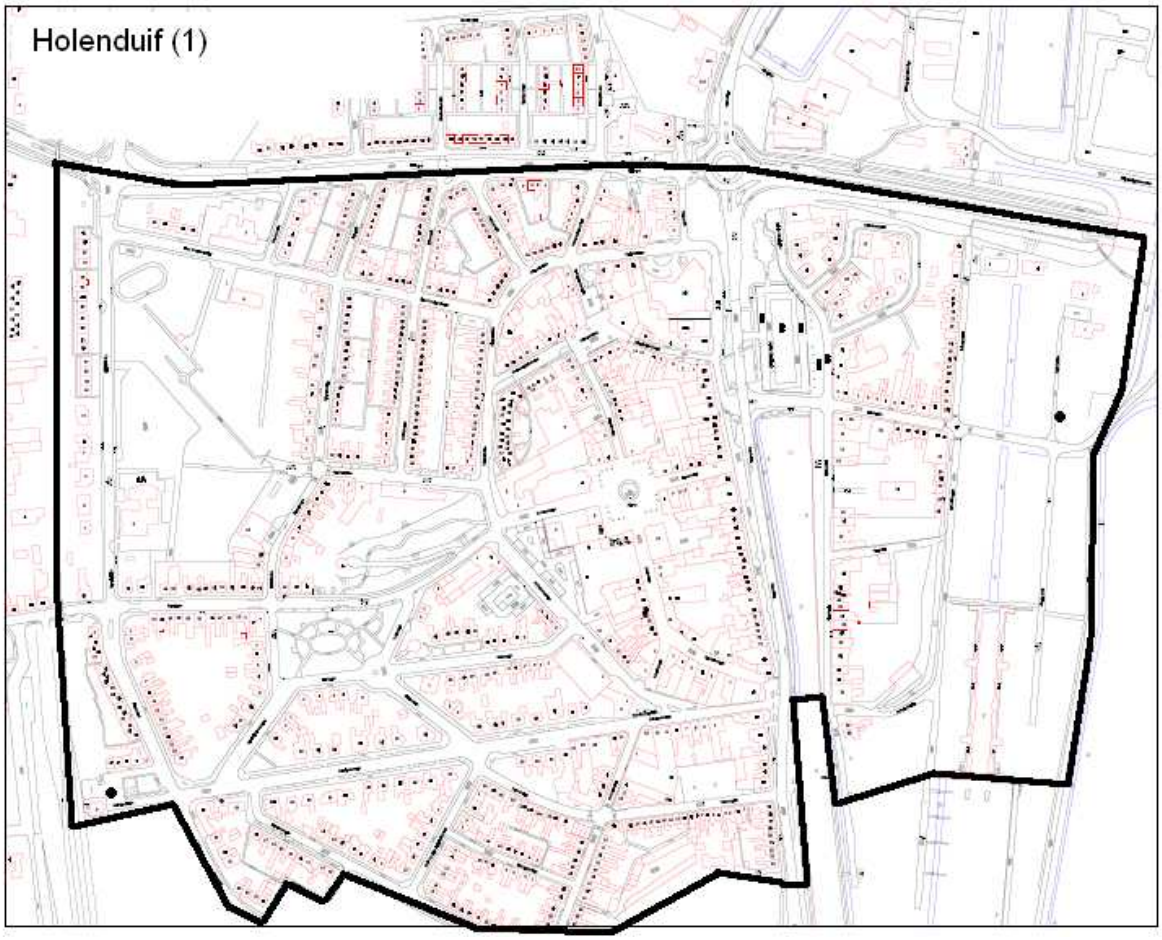

Turkse Tortel *Streptopelia decaocto*
103 territoria

De Turkse Tortel heeft zich sinds de jaren ‘50 enorm uitgebreid over west Europa en zij is in Nederland een zeer algemene broedvogel in steden en in het agrarische landschap. In het onderzoeksgebied in Sas van Gent is het de algemeenste soort. De dichtheid van 2,2 p/ha ligt beduidend hoger als Terneuzen (1,2 p/ha) en Axel (0,75 p/ha). De reden voor de hogen dichtheden in Sas van Gent moet gezocht worden bij de aanwezigheid van fabrieken in de directe omgeving waar granen en maïs verwerkt worden. Hier verblijven buiten de broedtijd grote hoeveelheden Turkse Tortels. De overlevingskans in de winter zijn wat dat betreft zeer gunstig. De aanwezige bebouwing en de bomen bieden goede broedgelegenheid. De Turkse Tortel is wat dat betreft weinig kieskeurig.

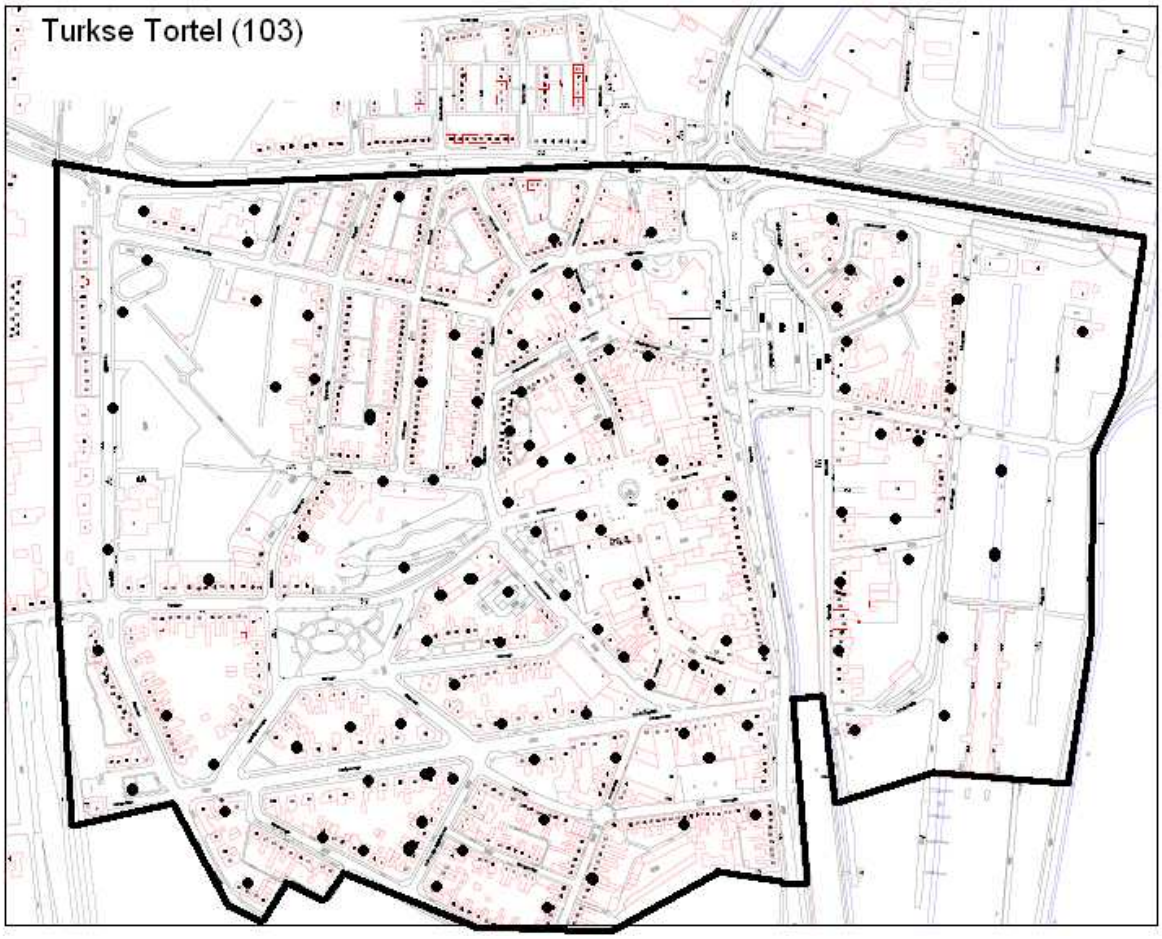

Gierzwaluw *Apus apus*
3 territoria

De Gierzwaluw is een typische stadsvogel. Er wordt gebroed in de stad en er wordt tot enkele honderden kilometers buiten de stad naar voedsel gezocht. De vogels komen nooit op de grond. Deze soort is erg lastig te inventariseren omdat de nesten altijd in holen zijn en omdat deze vogels geen territorium hebben. De vogels kunnen het best geteld worden op mooie zomeravonden als de jongen op het punt van uitvliegen staan. Voor de Gierzwaluw is de oude bebouwing het meest interessant. In nieuwbouw kan de soort goed geholpen worden met speciale inmetselstenen. Er werden 3 territoria vastgesteld die vermoedelijk in de kerk broeden. Dit is aanzienlijk minder dan in Axel en in Terneuzen.

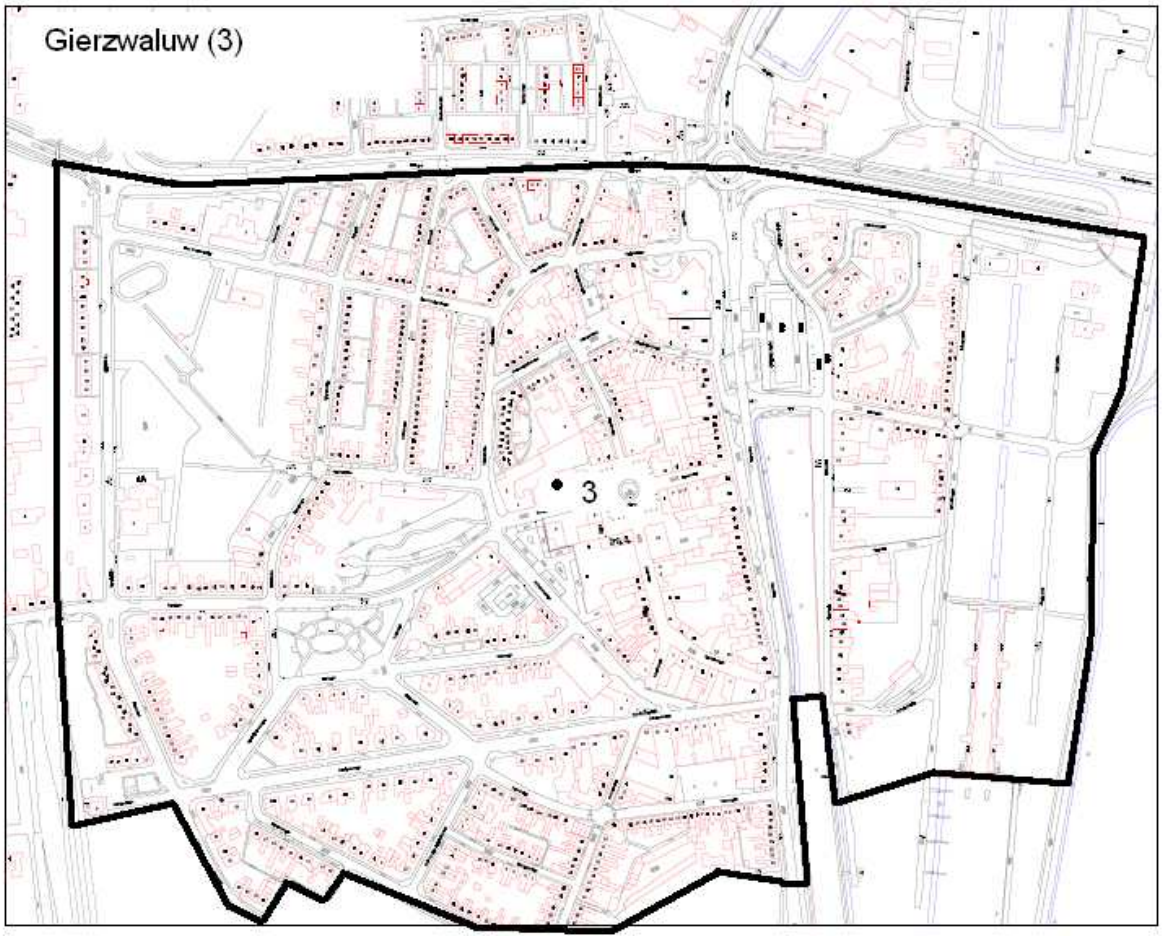

Groene Specht *Picus viridus*
1 territorium

De Groene Specht is een soort die sinds de jaren 80 qua aantal sterk is toegenomen in Zeeuws-Vlaanderen. In de 1982 werd het aantal broedvogels geschat op 12 - 16 paar (Buise Tombeur 1988). Voor 2003 werd na onderzoek het aantal broedparen geschat op 280 – 300 (Castelijns 2007). In 2007 nam het aantal nog eens tot 335 – 385 paren (Castelijns). De Groene Specht is een standvogel. Dat betekent dat zij het gehele jaar in het zelfde leefgebied blijft. Wanneer er strenge winters zijn dan hebben Groene Spechten het moeilijk. Sinds 1997 hebben kennen we in Zeeuw-Vlaanderen geen lange periode van strenge vorst meer. Dat is waarschijnlijk ook een van de belangrijkste reden dat de Groene Specht het zo goed doet in Zeeuw-Vlaanderen. In Sas van Gent broeden meerdere paren en één daarvan werd vastgesteld in het park in het centrum van het studiegebied. Parken vormen ideale biotopen. De wat oudere bomen zorgen voor broedgelegenheid en de kort gemaaide grasvegetaties zijn een ideaal foerageergebied. Een hoge dichtheid aan katten kan een nadeel zijn. De luide roep, die doet denken aan een lach, is regelmatig te horen in de bebouwde kom en maakt deze soort erg herkenbaar.

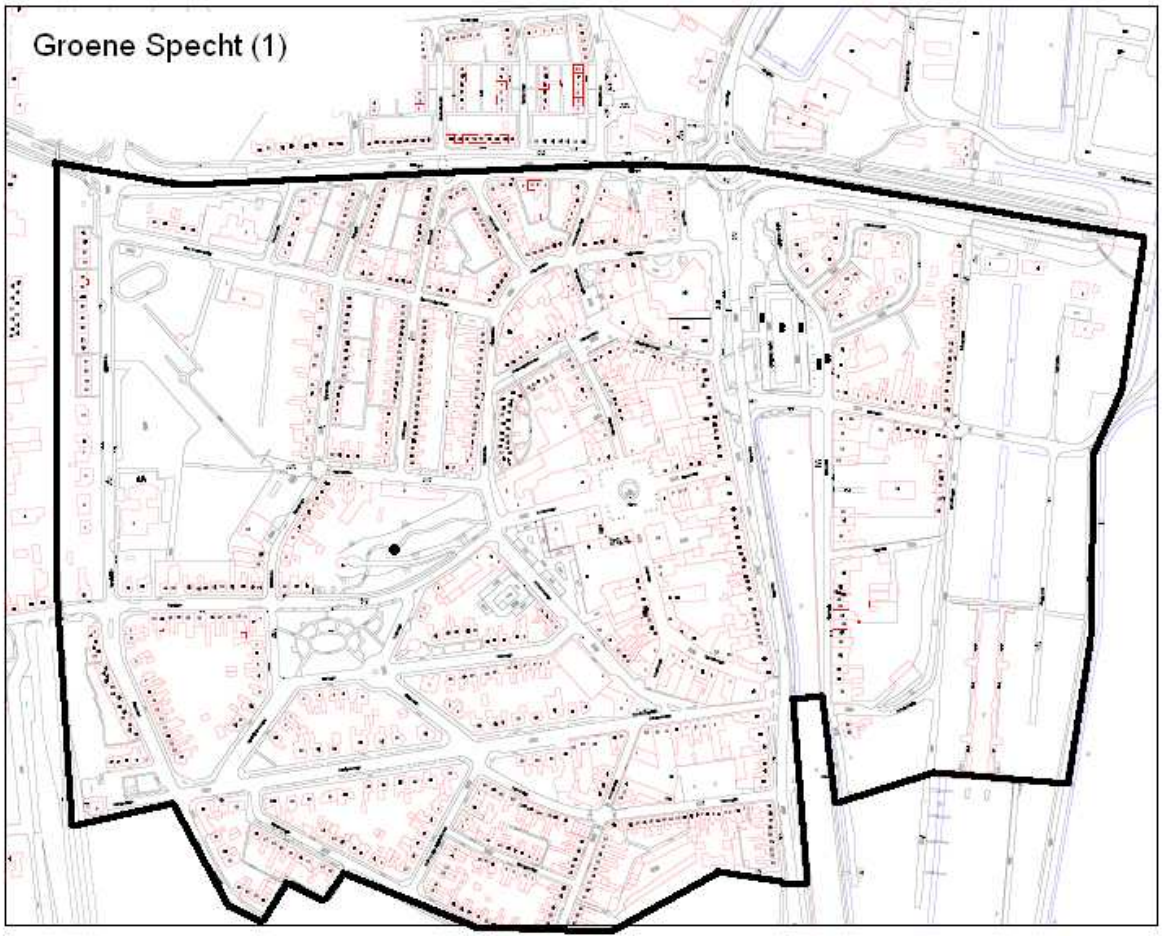

Grote Bonte Specht *Dendrocopus major*
2 territoria

De Grote Bonte Specht zoekt, in tegenstelling tot de Groene Specht, haar voedsel in het bos zelf. Met zijn snavel hakt en peuter de Grote Bonte Specht op en onder de schors van een boom op zoek naar insecten en vooral de larven, daarvan die als maal worden verorberd. In de winter worden vooral zaden en noten gegeten. Met het ouder worden van parken neemt de broedgelegenheid en de voedselvoorziening van de Grote Bonte Specht toe. In het onderzoeksgebied werden 2 territoria vastgesteld.

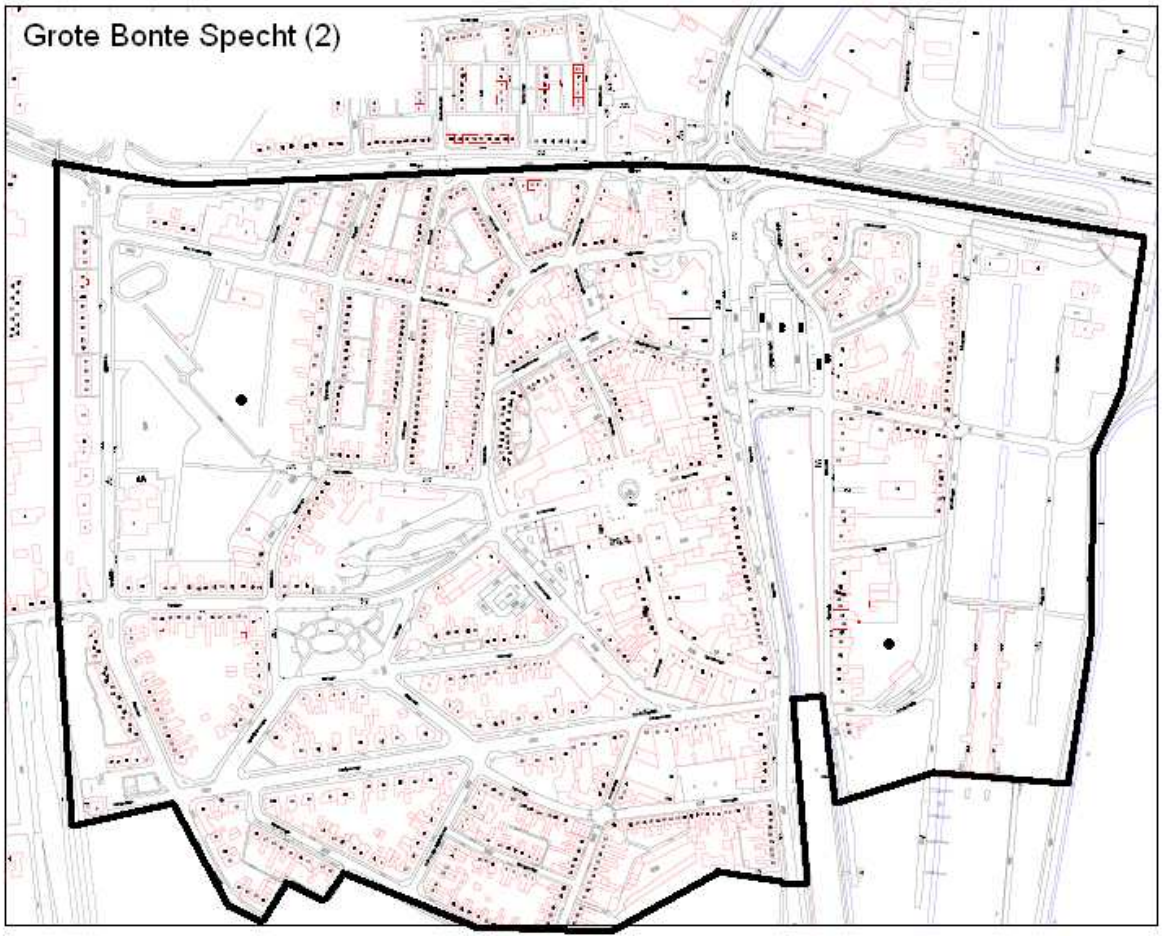

Huiszwaluw *Delichon urbica*
20 territoria
Het aantal Huiszwaluwen in Nederland neemt de laatste decennia sterk af. Daarom is deze soort op de Rode Lijst geplaatst. Sas van Gent is vanwege de ligging direct langs het Kanaal van Gent naar Terneuzen een goede broedlocatie. Boven het kanaal kunnen de zwaluwen insekten vangen. Modder voor het bouwen van de nesten kan nog redelijk makkelijk gevonden worden op braakliggende terreinen aan de zuidzijde van het studiegebied. Deze locaties worden echter in de toekomst ingericht voor woningbouw waardoor het voor de zwaluwen in Sas van Gent moeilijker wordt om klei voor de nesten te vinden. Alleen woningen met een overstekende goot zijn geschikt. Helaas zijn er veel mensen die de nesten verwijderen waardoor voor de zwaluwen kostbare broedtijd verloren gaat. Het is van de meest kenmerkende soorten van kleine steden en dorpen die grenzen aan het agrarisch gebied.

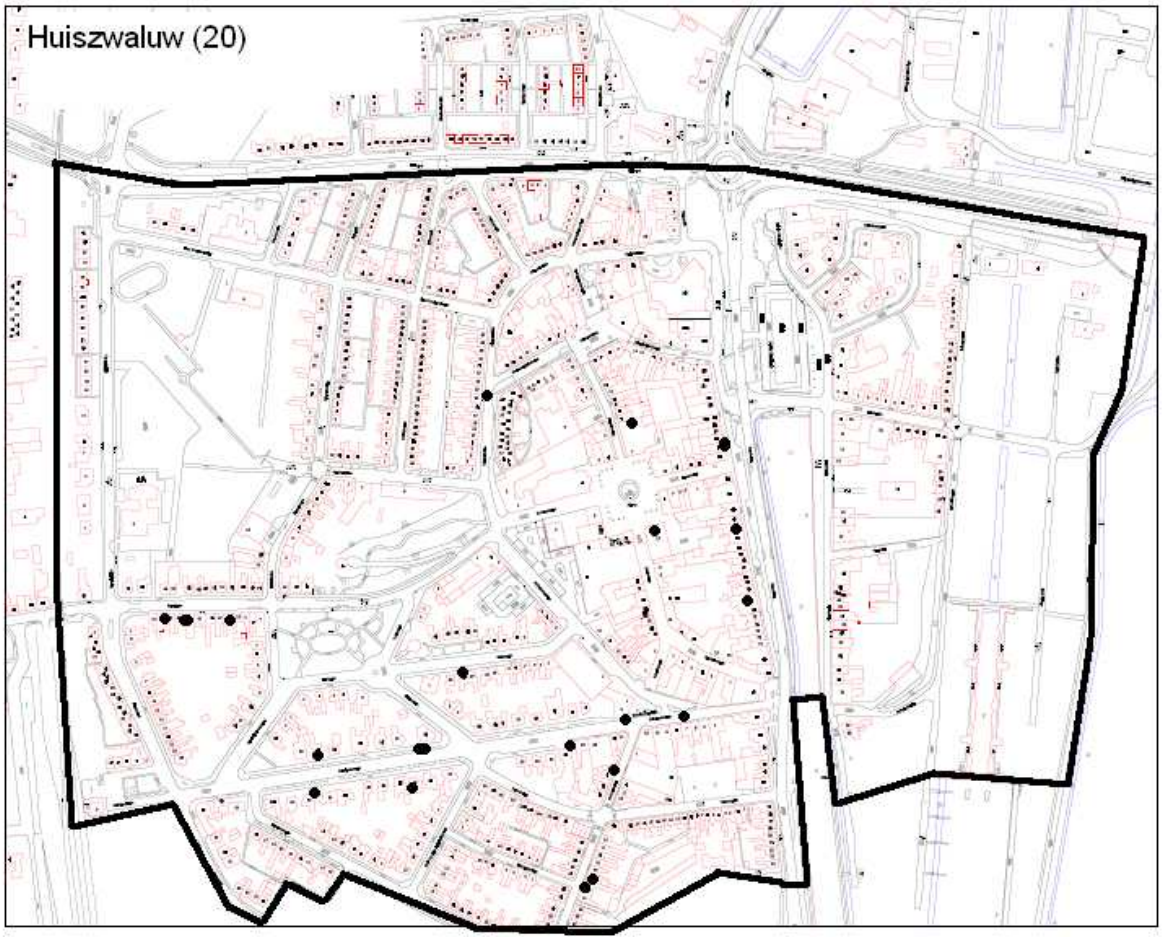

Witte Kwikstaart *Motacilla alba*
1 territorium

De Witte Kwikstaart houdt van een half open landschap. Het voedsel wordt voornamelijk op de grond gezocht. De vogels lopen dan door lage vegetatie op zoek naar insecten. Voor het nest is de Witte Kwikstaart afhankelijk van bebouwing of holen en gaten in kademuren.

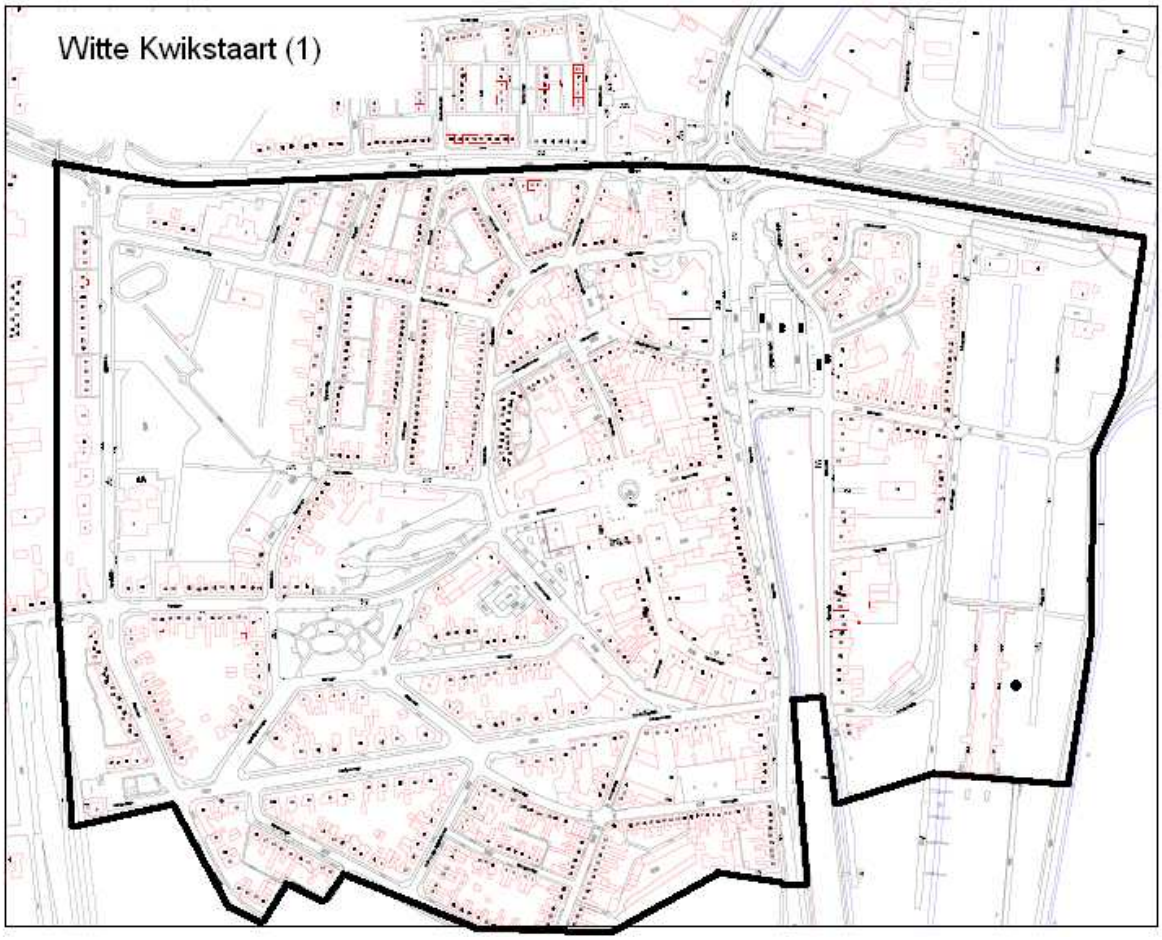

Winterkoning *Triglodytes triglodytes*
15 territoria

Winterkoning is een echte standvogel. Zomer en winter bewonen zij hun territoria en in het broedseizoen wordt zij met verve verdedigd. Vanaf vroeg in het voorjaar tot in de winter zingt het zijn lied. Winterkoninkjes houden niet van strenge winters, dan treed er grote sterfte op. In het onderzoeksgebied zijn 15 territoria vast gesteld. Dichte begroeiing is erg in trek en geschikt als broedgelegenheid. Ze komen vooral voor in de parken waar ook wat struikbeplanting is te vinden. Hier bouwt de Winterkoning het nest. De dichtheden in Sas van Gent zijn vergelijkbaar met Axel (0.4 p/ha.) en zijn aanzienlijk hoger dan in Terneuzen in 2007 (0.1 p/ha). In vergelijking tot het studiegebeid in Terneuzen is er meer groen in het studiegebied in Sas van Gent.

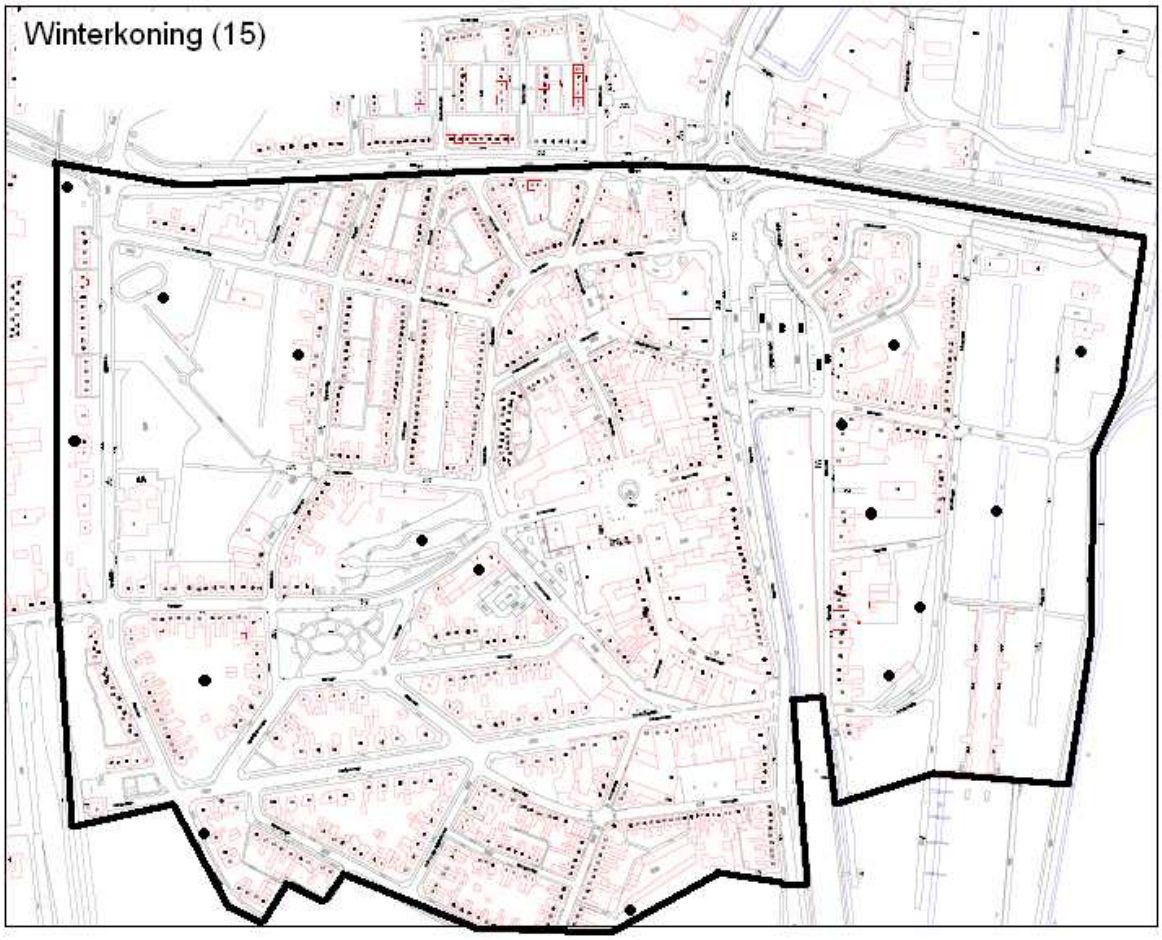

Heggemus *Prunella modularis*
16 territoria

Het aantal territoria is vergelijkbaar met het aantal Winterkoningen. Het biotoop is ook sterk vergelijkbaar. Beide soorten houden van struweel. De dichtheid in het studiegebied in Sas van Gent is ongeveer 2 maal zo hoog als de dichtheid in de studiegebieden in Terneuzen en Axel.

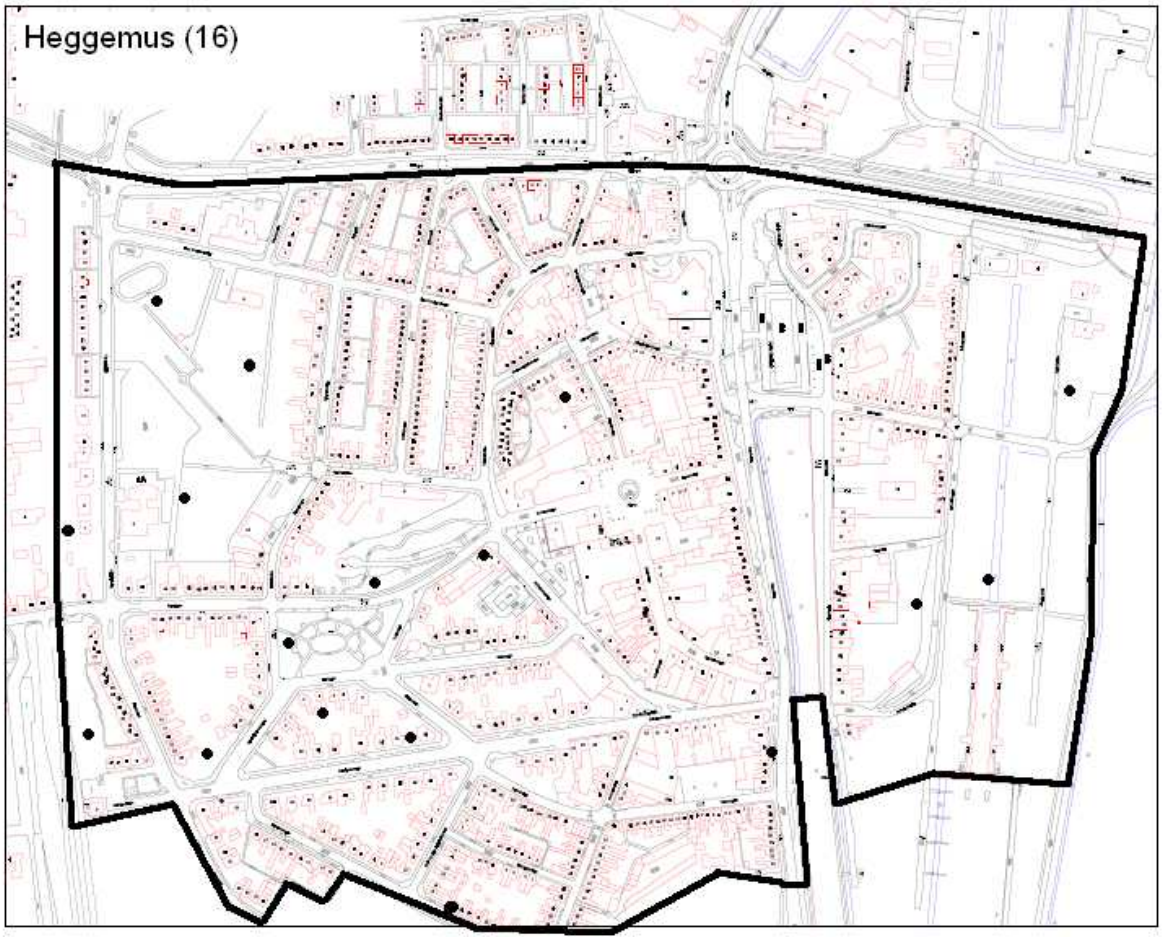

Roodborst *Erithracus rubecula*
1 territoria

Van de Roodborst is het verschil in zomer en winteraanwezigheid in de bebouwde kom duidelijk waarneembaar. Onze broedvogels trekken naar zuid Europa om te overwinteren en in de winter wordt Nederland overspoeld door de grote aantallen Roodborsten die in Scandinavië broeden. In de uitgestrekte wouden in Zweden en Noorwegen kennen Roodborsten geen mensen, vandaar dat zij in de winter zo ongestoord dicht bij de mensen op de voedertafel komt. Met het inventariseren van Roodborsten mag niet te vroeg in het jaar worden gestart, want zelfs tot in april kunnen noordelijke Roodborsten aanwezig zijn. Er moet een serieuze begroeiing met bomen en struikgewas aanwezig voordat een biotoop geaccepteerd wordt. In het park in het oostelijk deel van het studiegebied werd 1 territorium vastgesteld.

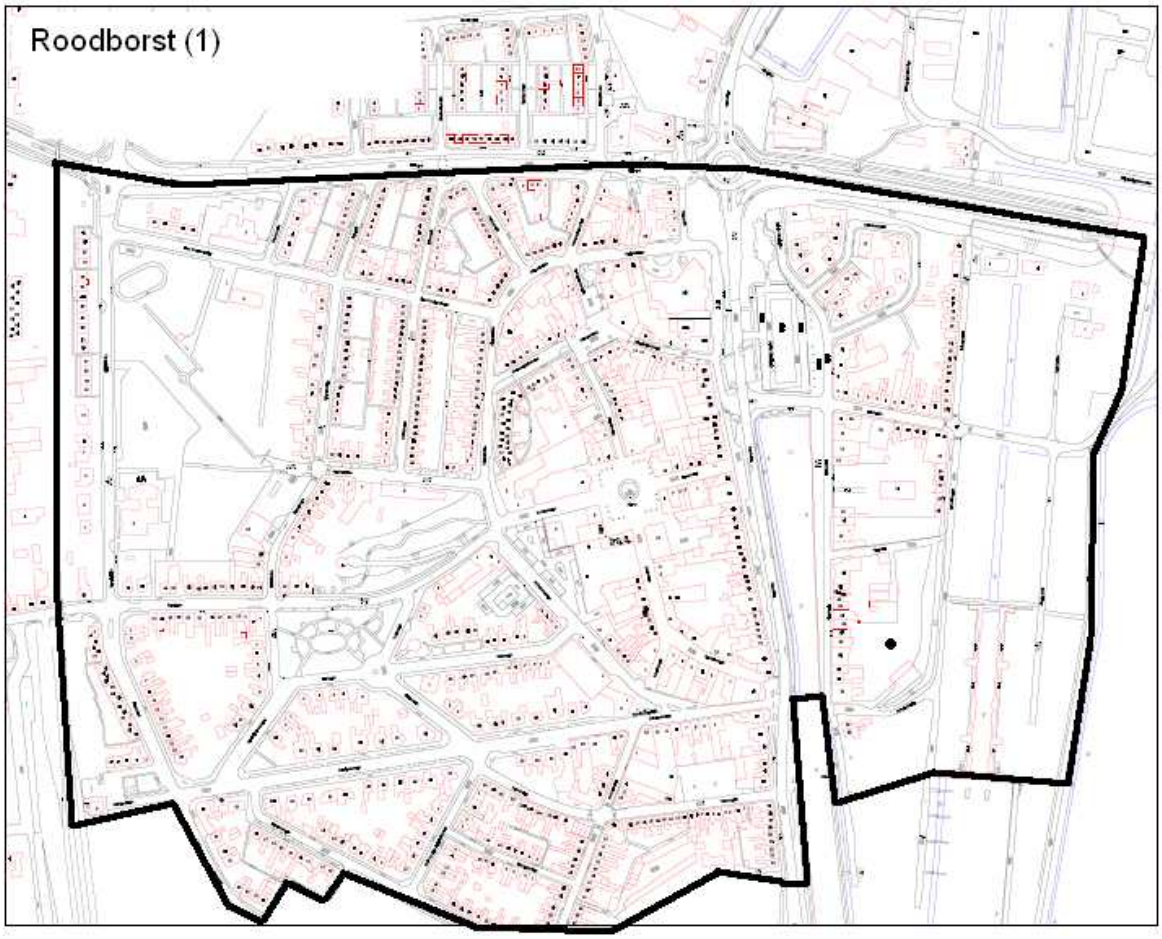

Zwarte Roodstaart *Phoenicurus ochruros*
8 territoria

Vroeg in het voorjaar rond half maart komen de Zwarte Roodstaarten weer terug in Nederland. Buiten de bebouwde kom bewoond zij boerderijen en fabrieksterreinen. In de bebouwde kom worden nesten gebouwd in nissen of overstekken van gebouwen. De soort is een kenmerkende soort voor een stadsbiotoop. Van nature komt de Zwarte Roodstaart voor in berggebieden. Circa 15 jaar gelden was de soort beduidend algemener in Zeeuws-Vlaanderen dan tegenwoordig. Gelukkig werden er in Sas van Gent toch nog behoorlijk wat exemplaren waargenomen. Nestenkasten, speciaal voor Roodstaarten, kunnen een gewenste aanvulling voor het tekort aan goede nestgelegenheid bieden.

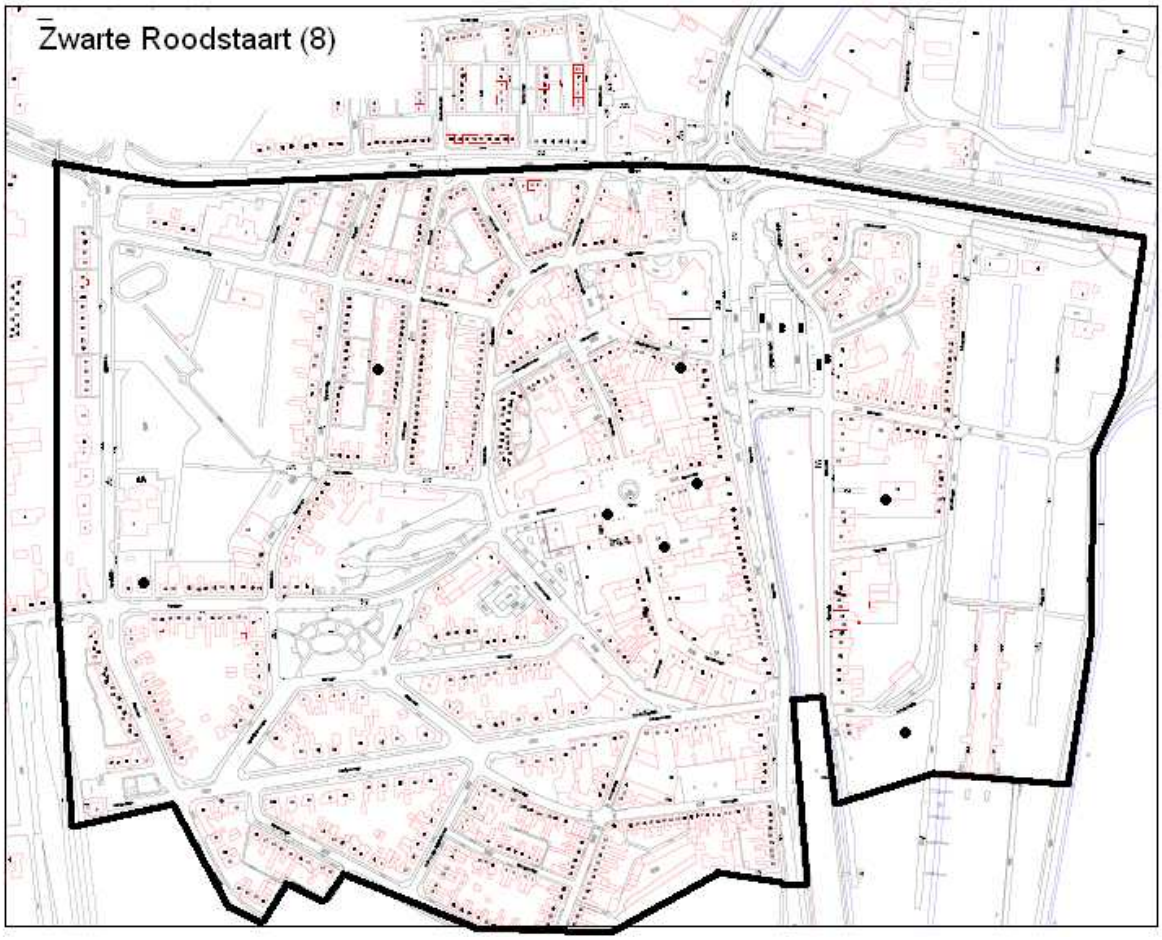

Merel *Turdus merula*
86 territoria

De dichtheden in Sas van Gent zijn ten opzichte van Axel (1 p/ha) en Terneuzen (0,9 p/ha) behoorlijk hoog. Er werden in het onderzoeksgebied in Sas van Gent 2 paar per hectare vastgesteld. Parken met grazige vegetatie in combinatie met struweel zijn erg gunstig voor deze soort.

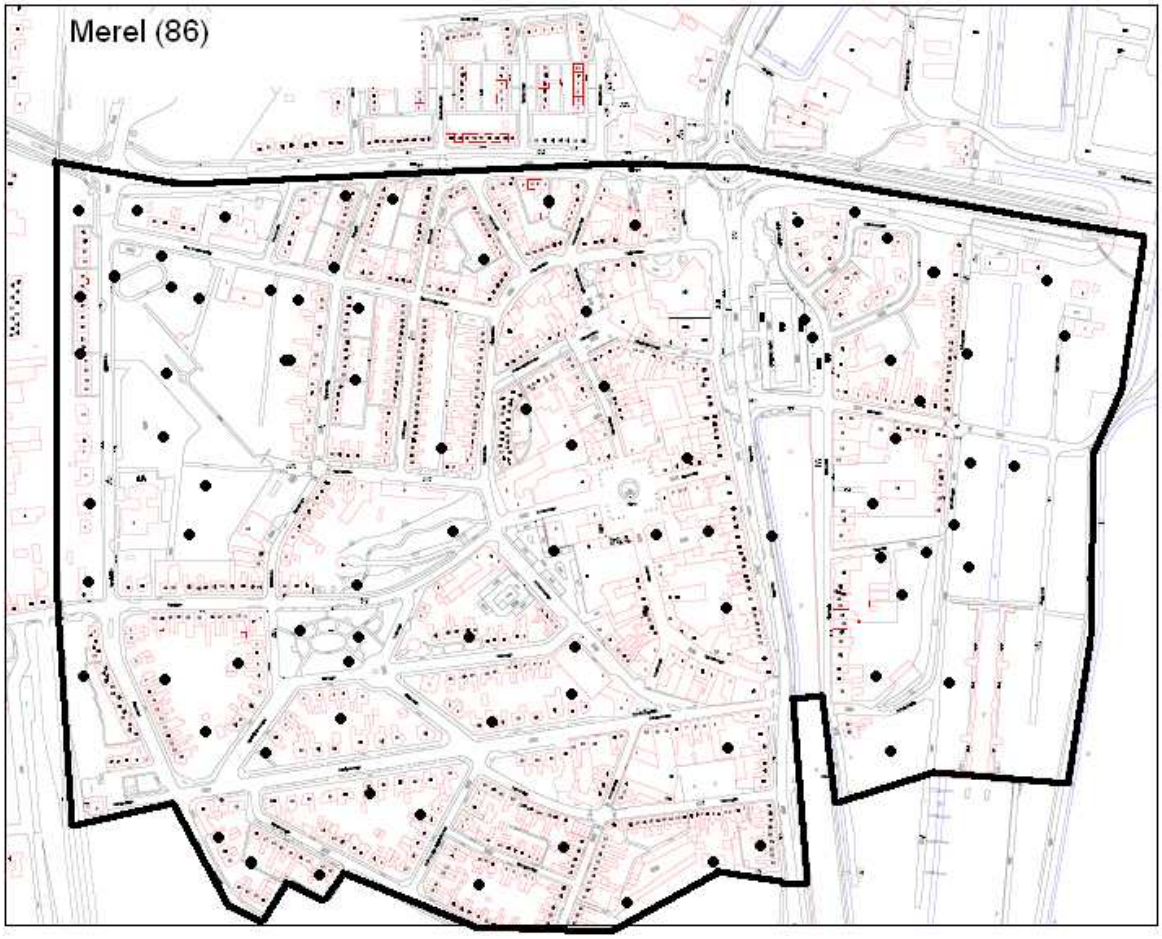

Zanglijster *Turdus philomenlos*
5 territoria

Veel minder opvallend dan de Merel is de Zanglijster. Alleen de zang in het voorjaar en de zomer is opvallend, luid en veel melodieuzer dan dat van de Merel. In het najaar trekken Zanglijsters richting het zuiden. Tijdens de trek kunnen, meestal solitair trekkende Zanglijsters in tegenstelling met Koperwieken en Kramsvogels, herkend worden aan een kort en hoog ‘tsk’. Zanglijsters gedragen zich schuwer dan Merels. Zij houden van een groene omgeving en de mannen zoeken in hun territorium een hoge zangpost, vaak tot bijna in de top van een boom hoog boven de bebouwing in tegenstelling tot een Merel, die vaak al genoegen neemt met de nok van een dak. Bijna alle territoria werden vastgesteld in de directe omgeving van een park.

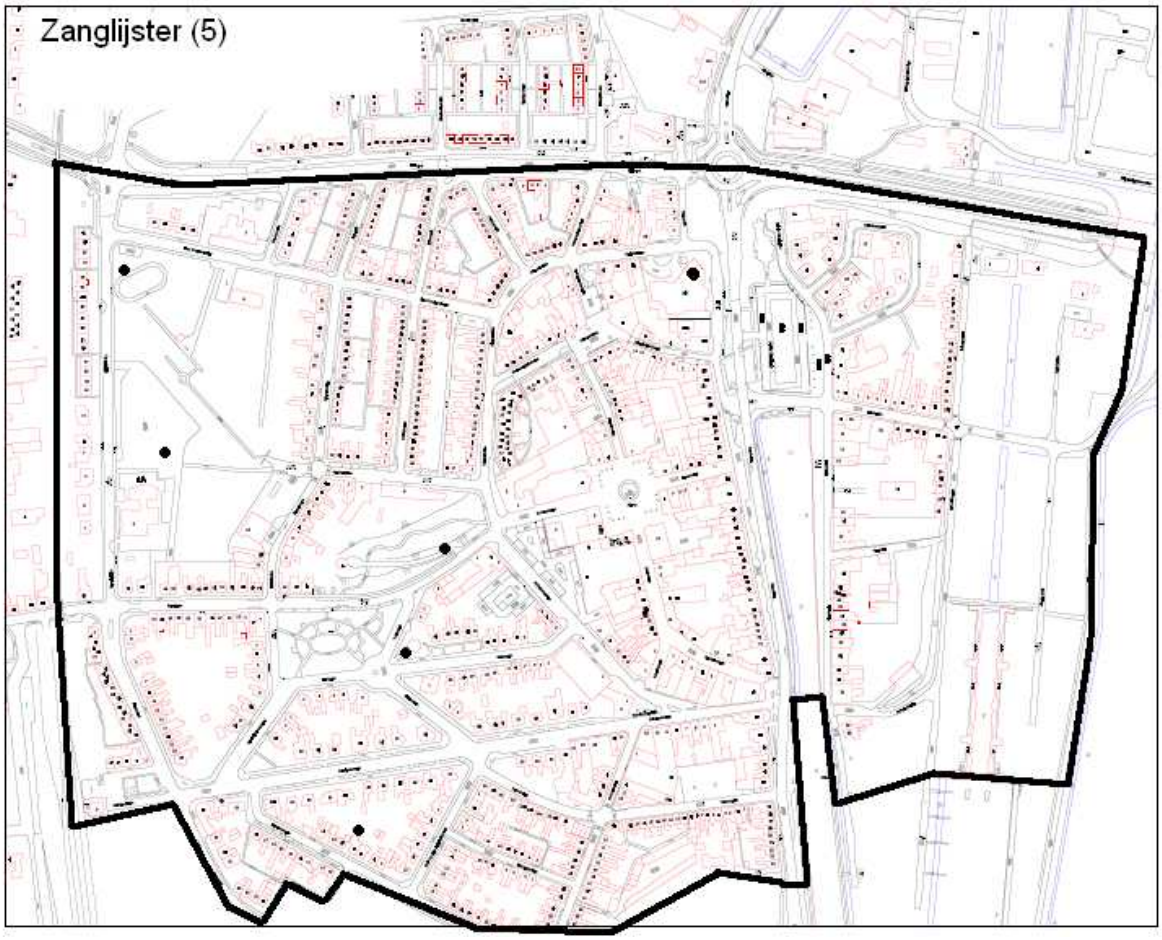

Spotvogel *Hippolais icterina*
1 territorium

De aantallen van de Spotvogel nemen sterk af in Nederland. In Zeeuws-Vlaanderen komt de soort nog vooral voor in West Zeeuws-Vlaanderen. In Oost Zeeuws-Vlaanderen worden bijna geen territoria meer vastgesteld. Deze soort is een lange afstandtrekker en komt pas begin mei aan in Nederland. De zang is karakteristiek en bevat veel imitaties van andere vogels. Het biotoop bestaat uit kleine bossages met struweel.

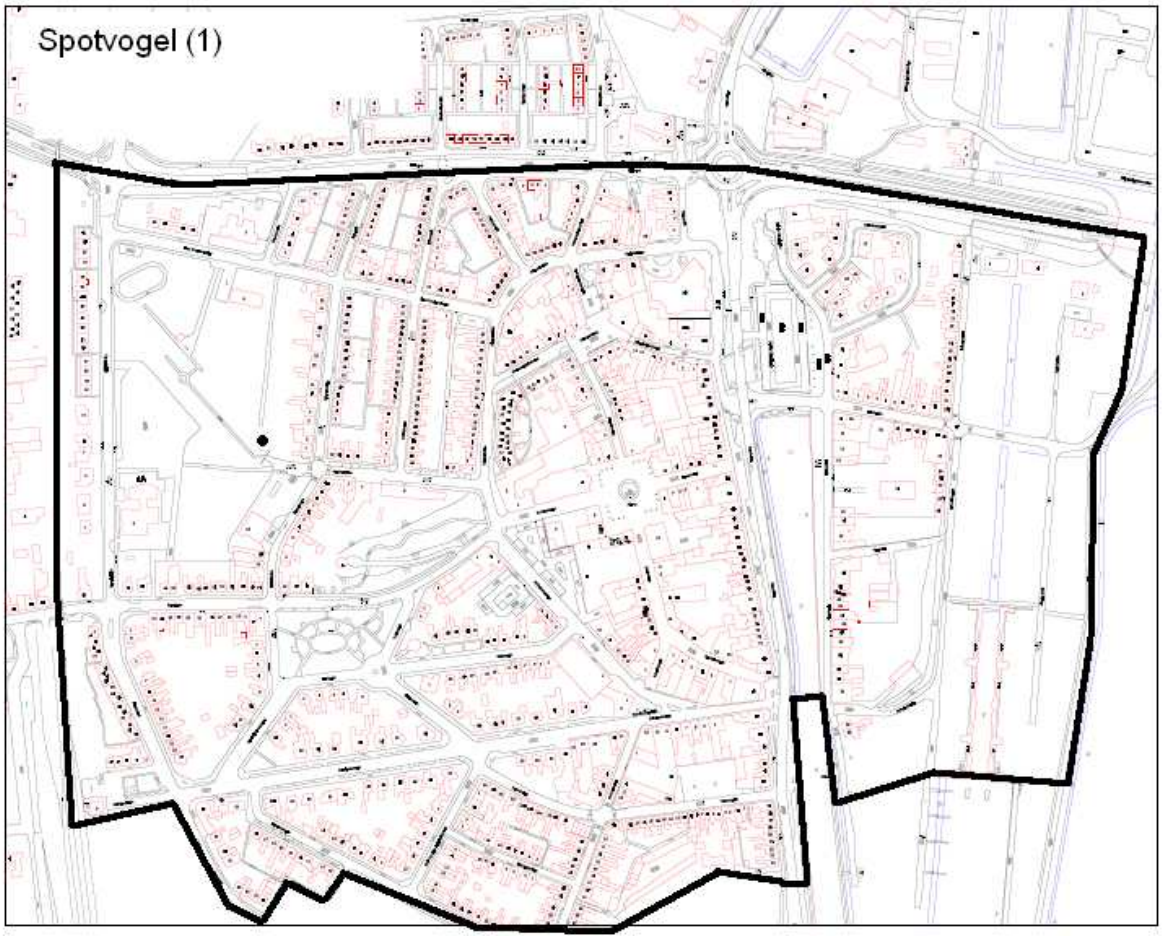

Zwartkop *Sylvia articapilla*
4 territoria

De Zwartkop arriveert meestal in de laatste week van maart in Zeeuws Vlaanderen en begint direct met zingen. Steeds vaker worden overwinterende Zwartkoppen waargenomen in Zeeuws-Vlaanderen. De soort houdt van een struweelrijke omgeving. De aantal zijn vergelijkbaar met het aantal territoria in Axel.

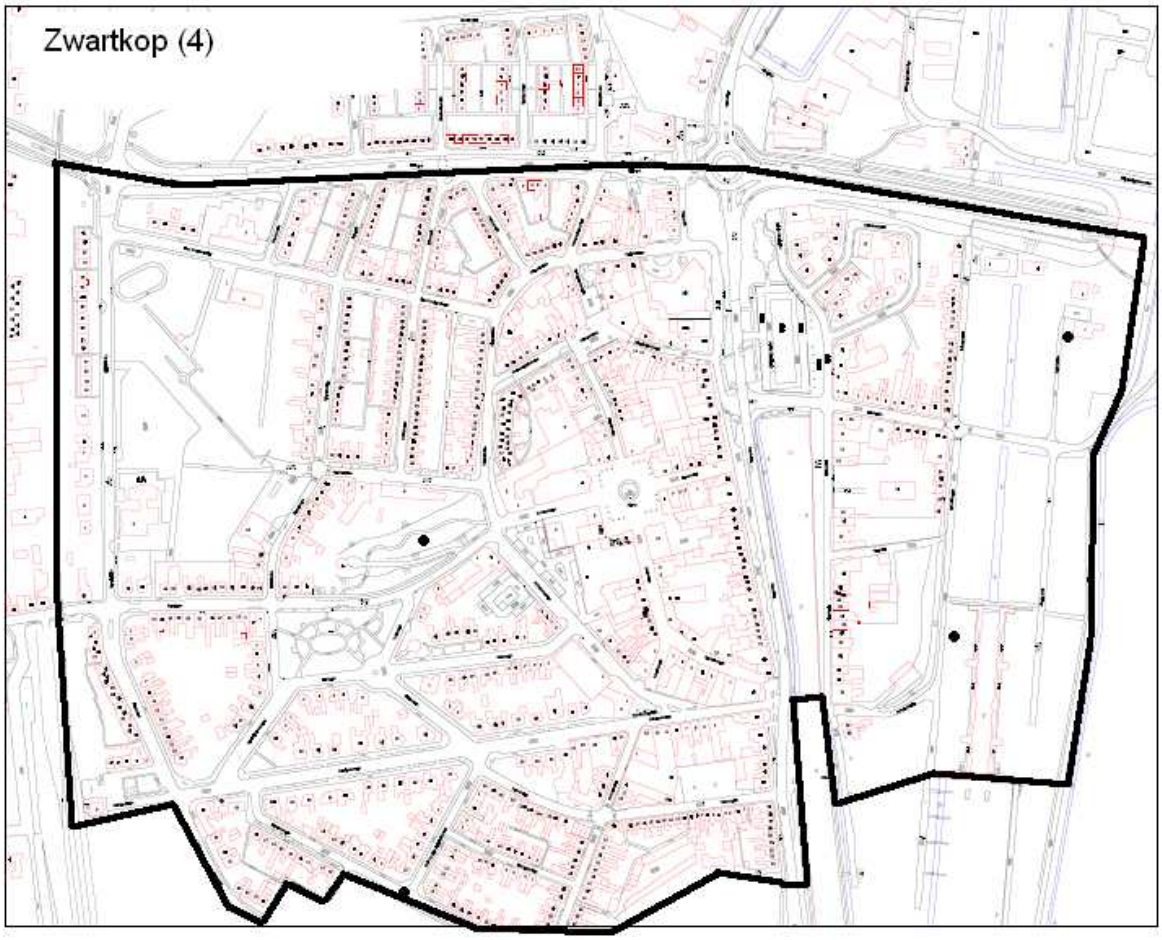

Tjiftjaf *Phylloscopus colybita*
4 territoria

Op een mooie winterse dag in januari durven sommige Tjiftjaffen al hun zang te laten horen. Overwinterende Tjiftjaffen zijn geen zeldzaamheid meer en met de huidige reeks aan zachte winters sinds 1997 ligt het in de lijn van de verwachting dat steeds meer Tjiftjaffen de risico's van het wegtrekken verruilen voor het overwinteren in hun broedgebied. De Tjiftjaf houdt vooral van parken waar naast struweel ook wat hogere bomen aanwezig zijn.

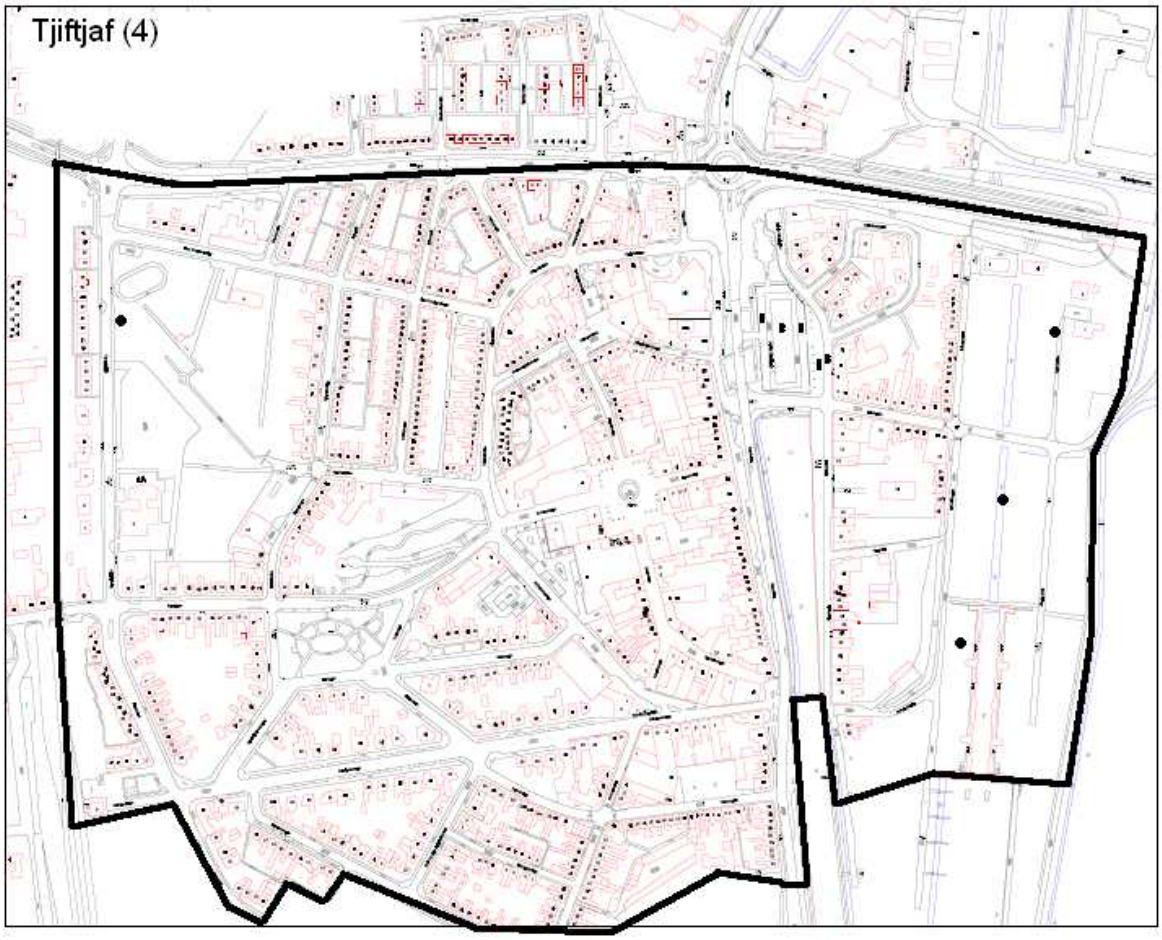

Goudhaan *Regules regules*
1 territorium

Het biotoop van dit kleine vogeltje bestaat uit naaldhout en coniferen. Het kan gaan om bossen maar ook om parken en kleine tuinen.

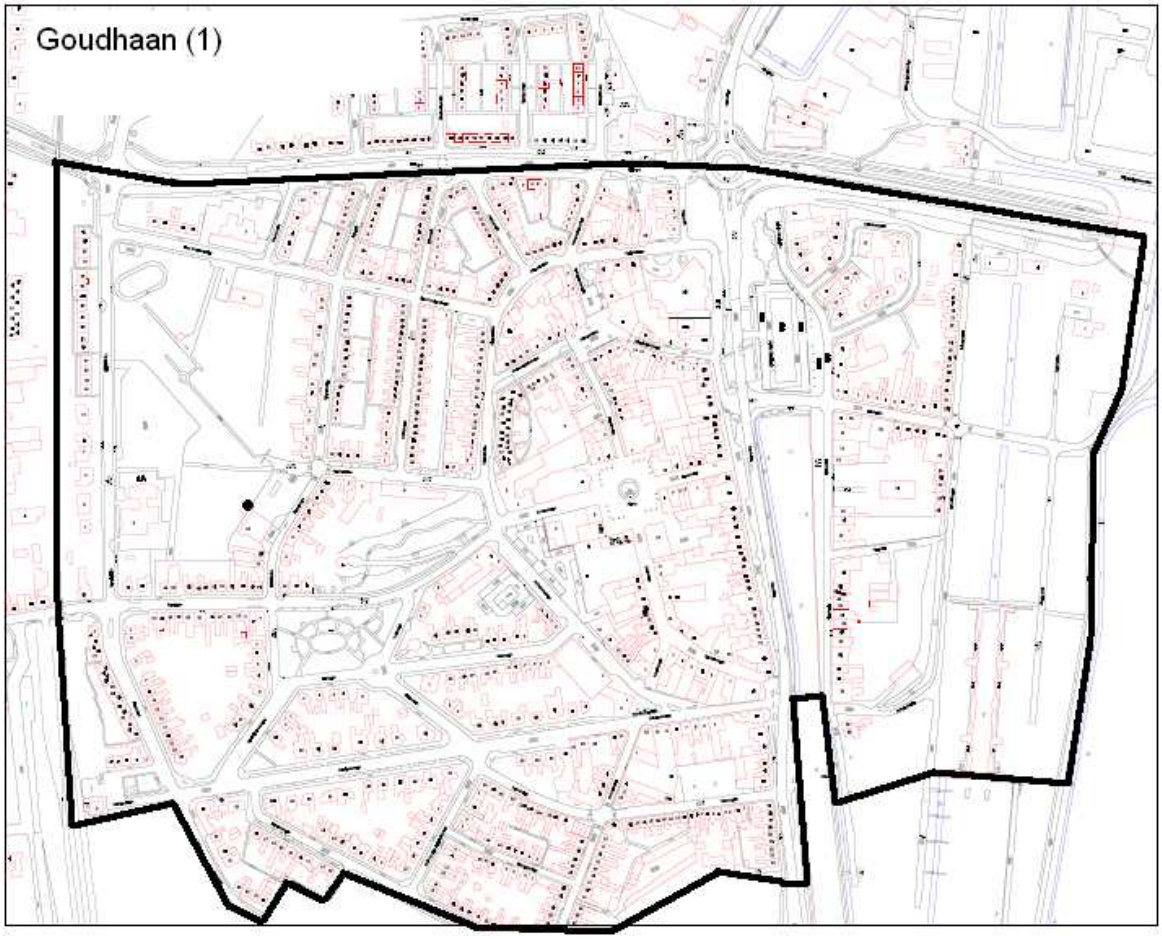

Grauwe Vliegenvanger *Muscicapa striata*
1 territorium

De Grauwe Vliegenvanger is een onopvallend vogeltje die bovendien ook weinig geluid maakt. Ze zijn vast te stellen door en onopvallend roepje en het jachtgedrag. Vanaf takken en obstakels maken ze duikvluchten achter insecten aan. Het is een typische bewoner van parken en grote tuinen waar naast wat dichter struweel ook wat hogere bomen en open stukken aanwezig zijn. Helaas gaat het niet zo goed met de Grauwe Vliegenvangers in Nederland. De soort is daarom op de Rode Lijst geplaatst. In het onderzoeksgebied werd 1 territorium vastgesteld in een park.

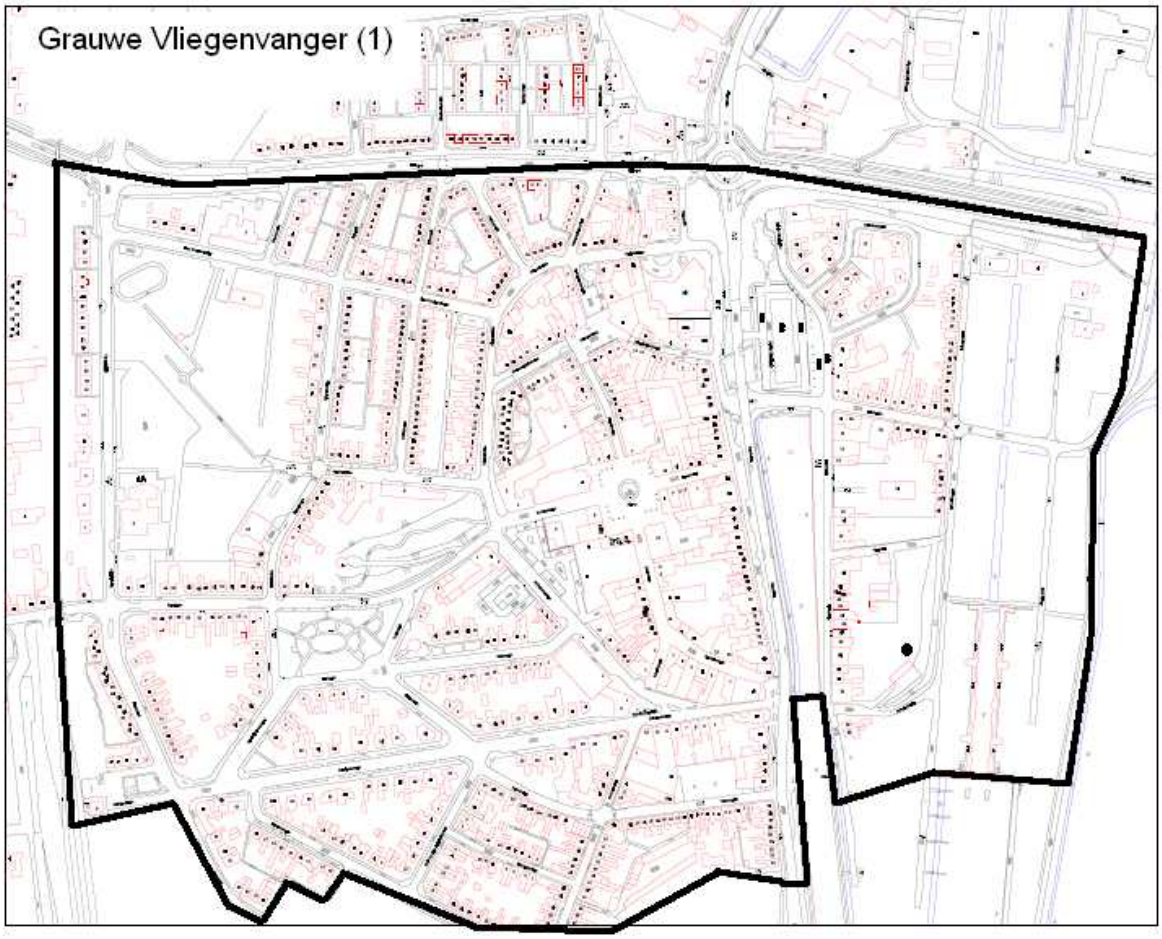

Pimpelmees *Parus caeruleus*
23 territoria

De Pimpelmees is niet zo'n opvallende verschijning als zijn iets grotere en opvallende broer de Koolmees. Het aantal gevonden Pimpelmezen is vergelijkbaar met het aantal gevonden Koolmezen. Ook in Terneuzen was dit vergelijkbaar. In Axel kwam de Pimpelmees beduidend minder voor. Dit zijn opvallende verschillen waar moeilijk een verklaring voor te vinden is. De Pimpelmees houdt van een bosrijke omgeving en wordt bij het voorkomen in de bebouwde kom gestimuleerd door de aanwezigheid van nestkasten. Daarbij is het belangrijk dat de nestopening van de kast niet te groot is (eurostuk) De territoria liggen verspreid in het onderzoeksgebied zowel in boom- en struikrijke omgeving als in de woonwijken. De dichtheden in Sas van Gent (0.5 p/ha) zijn het hoogst van de toch nog onderzochte gebieden; Terneuzen (0.35 p/ha) liggen net iets hoger dan in Axel (0.28 p/ha). Het verschil kan uitgemaakt worden door het aantal opgehangen nestkasten.

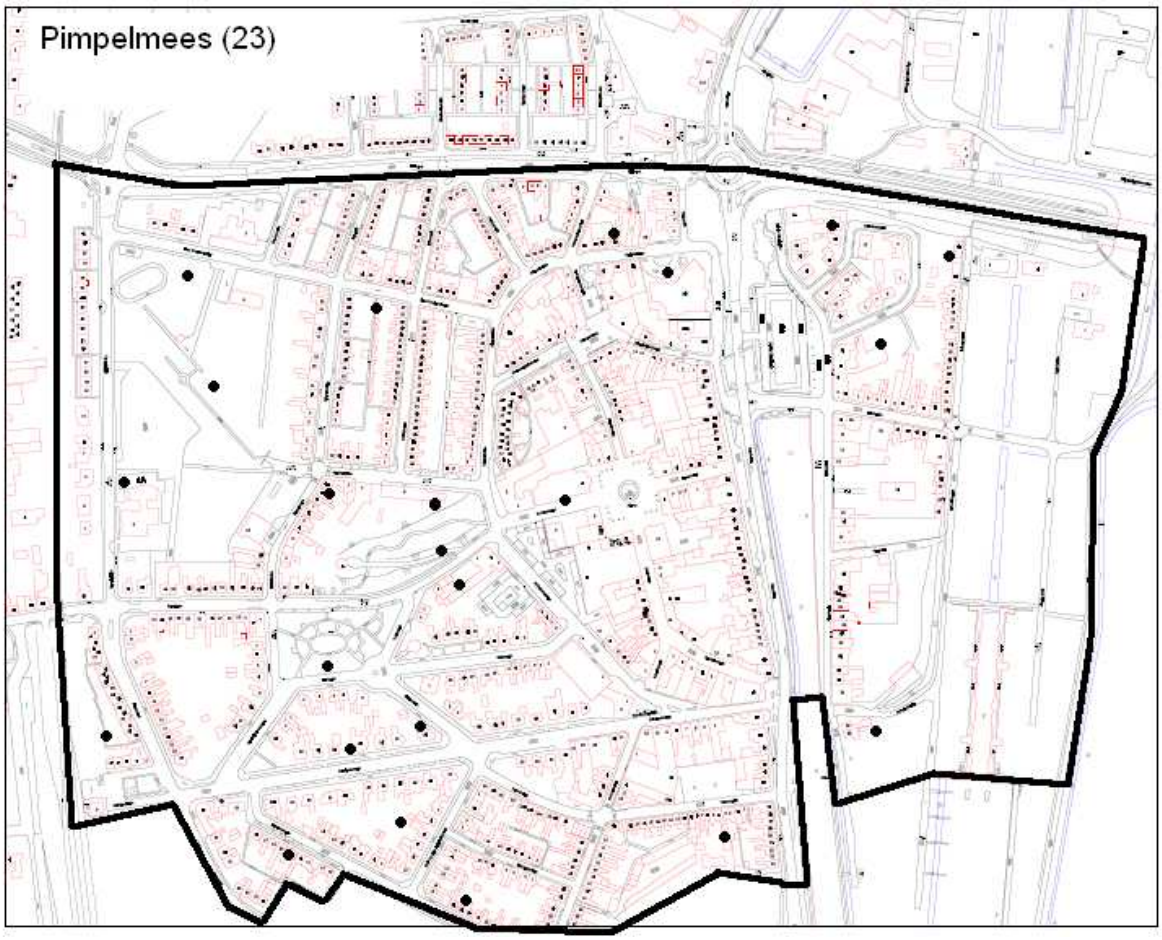

Koolmees *Parus major*
37 territoria

Koolmezen zien we zomer en winter in onze tuinen. In de winter zijn ze karakteristiek op onze voerdertafel in de achtertuinen. In de zomer bewonen ze onze opgehangen nestkasten. Koolmezen zijn holenbroeders en zoeken in bestaande beplanting nestholten om te broeden. In de bebouwde kom zijn ze erg algemeen omdat door middel van het ophangen van nestkasten voor voldoende nestgelegenheid wordt gezorgd. De dichtheid in het onderzoeksgebied (0.55 p/ha) is lager dan in Axel (0.93 p/ha.) en vergelijkbaar met Terneuzen (0.52 p/ha).

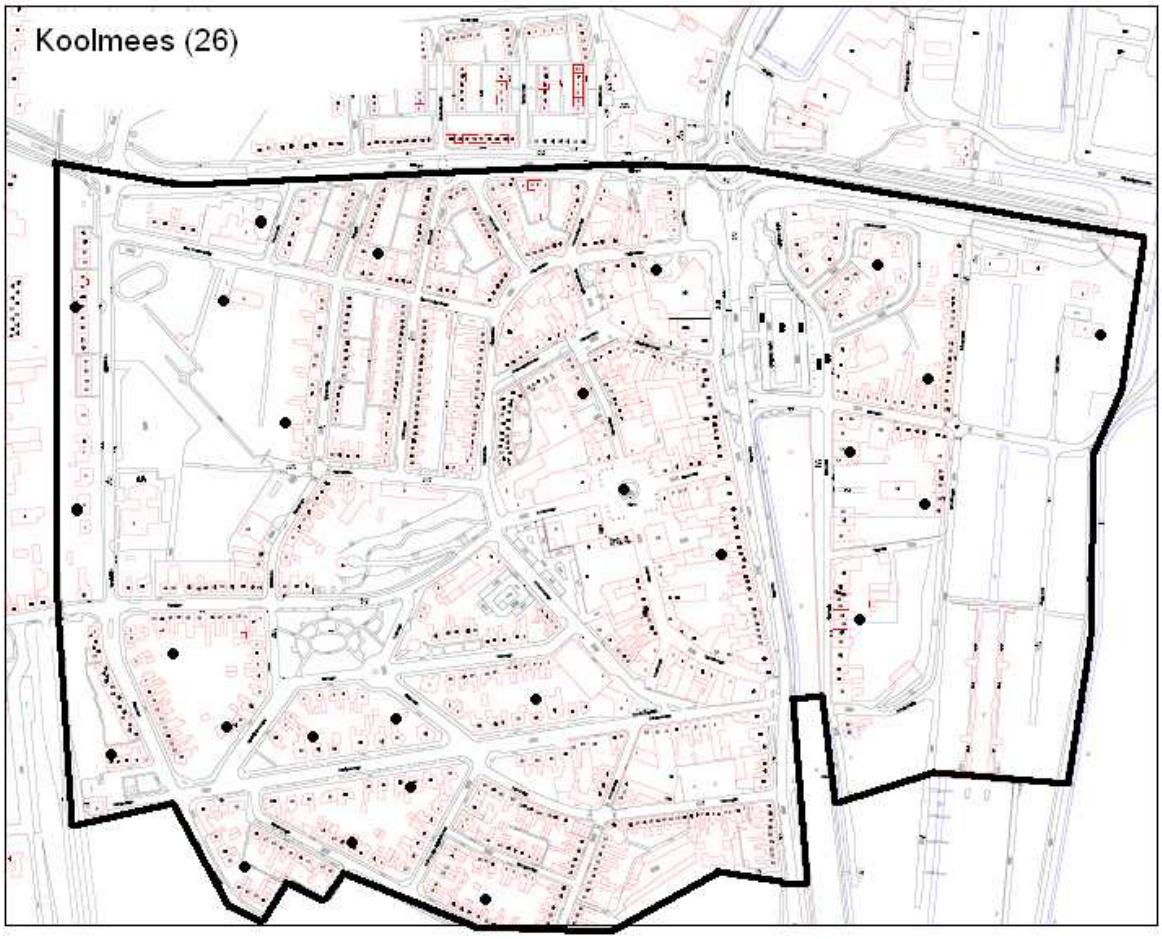

Gaai *Garrulus glandarius*
1 territorium

De Gaai is een soort die de laatste decennia is toegenomen. Het is een mooie vogel om te zien. Veel geluid maken ze niet. Parken en tuinen zijn een ideaal biotoop. Ze kunnen een groot territorium hebben. Ze zijn qua voedselkeuze niet erg kieskeurig.

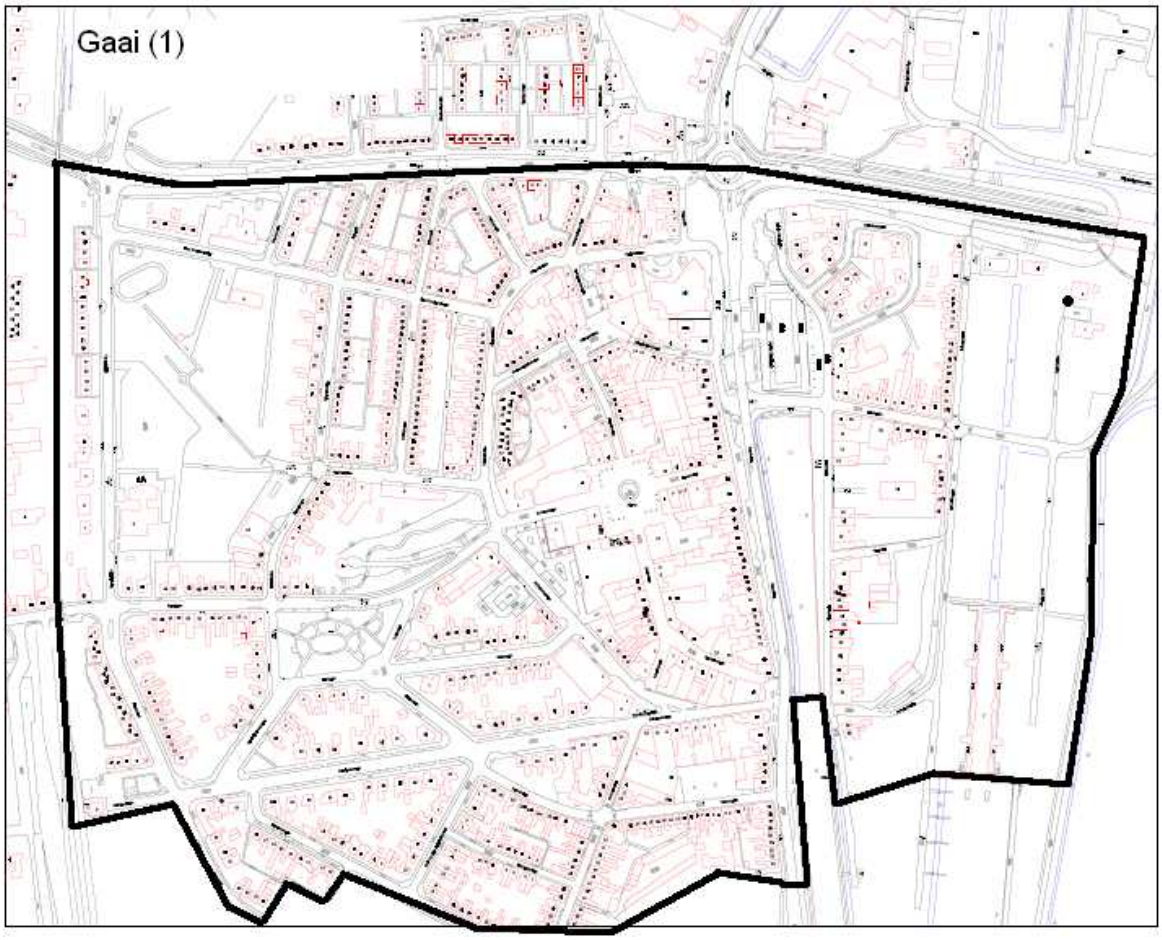

Ekster *Pica pica*
5 territoria

In het onderzoeksgebied werden vijf territoria van de Ekster vastgesteld. Op het verspreidingskaartje is te zien dat de territoria opvallend verspreid uit elkaar liggen. De onderlinge afstand bedraagt steeds ongeveer 500 meter wat tevens de fusieafstand is. Ekster dulden geen indringers van de zelfde soort binnen hun territorium. Met een dichtheid van 0.14 paren per hectare scoort de Ekster bijna gemiddeld voor parklandschap. Ekster zoeken hoge bomen waarin het nest wordt gebouwd. Karakteristiek is de nestbouw omdat er een dak opgemaakt wordt om indringers als kraaien te weren. In Terneuzen (0.17 p/ha) en Axel (0,9 p/ha) waren het aantal territoria per hectare vergelijkbaar.

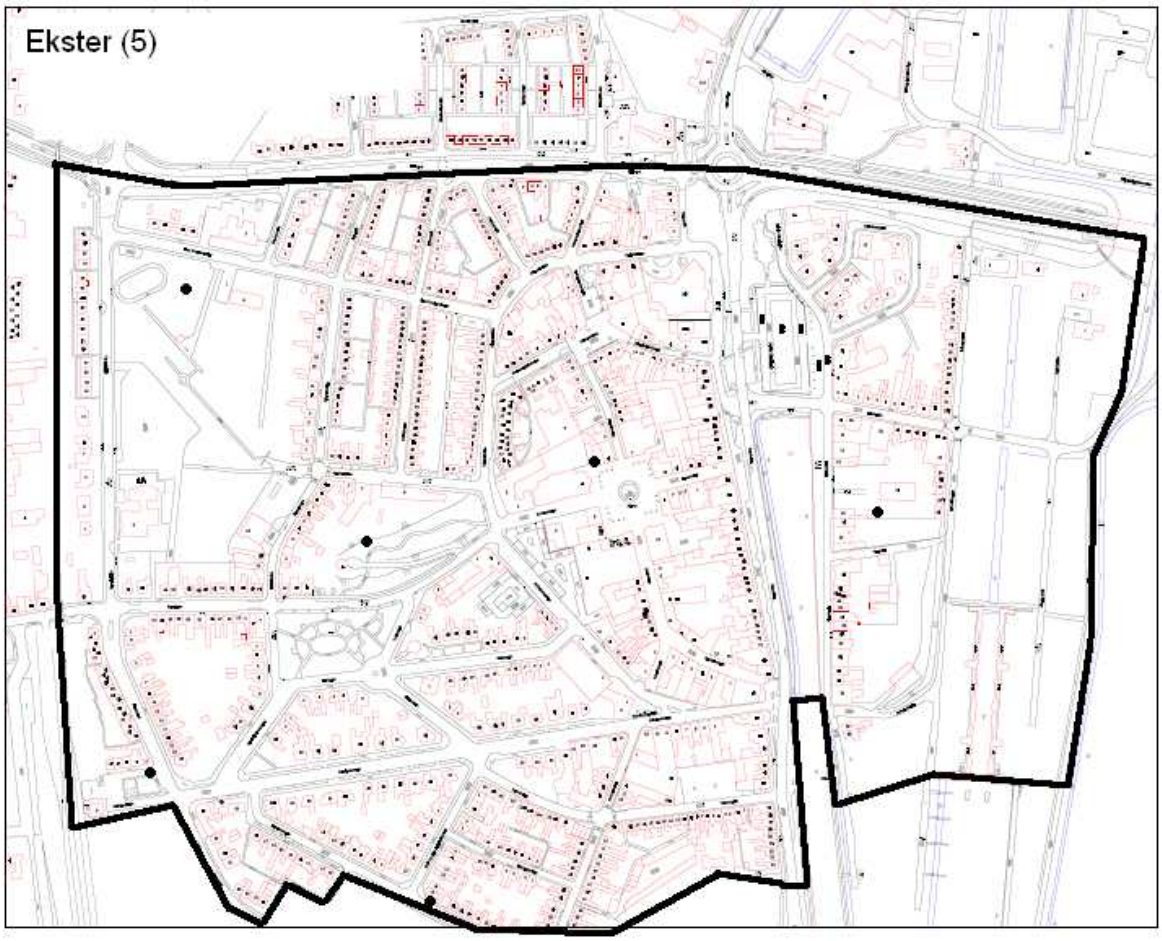

Zwarte Kraai *Corvus corone*
1 territorium

Zwarte Kraaien doen het in stedelijk gebied minder goed dan Eksters. De soort vliegt meer over het landschap op zoek naar voedsel terwijl de Ekster vaker over de grond en in de vegetatie zit.

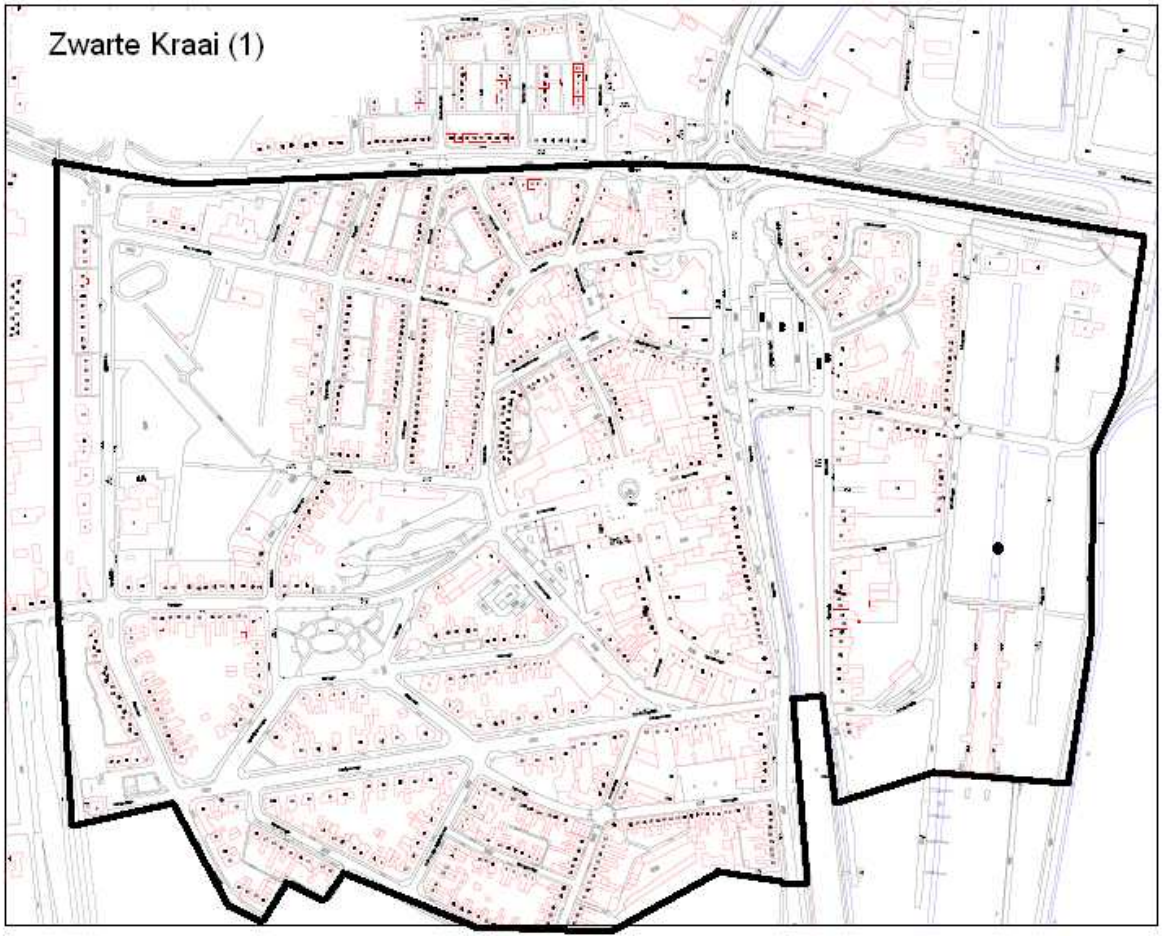

Kauw *Corvus monedula*
52 territoria

De Kauw zit als broedvogel nog steeds in de lift. Vooral in stedelijk gebied neemt de soort in aantal toe. Tot de jaren zeventig was de Kauw in Zeeuws Vlaanderen een zeldzame broedvogel. Sindsdien is het aantal broedvogels sterk toegenomen. In bossen maken Kauwen gebruik van holten in oude bomen waarin een nest wordt gebouwd. Kauwen broeden ook in kolonies samen met Roeken en maken gebruik van bestaande nesten. In het onderzoeksgebied maken vrijwel alle Kauwen gebruik van schoorstenen waarin een nest wordt gebouwd. Schoorstenen van oudere gebouwen zijn vaak goed bereikbaar en niet afgeschermd. De concentratie van voorkomen is op het verspreidingskaartje te zien in de binnenstad van Sas van Gent. Dit verschijnsel werd ook in Terneuzen en in Axel waargenomen. De dichtheid in Sas van Gent was zeer hoog (1,2 p/ha) ten opzichte van Terneuzen (0,55 p/ha) en Axel (0,3 p/ha). De oorzaak hiervan moet gezocht worden in de aanwezigheid van fabrieken waar granen verwerkt worden.

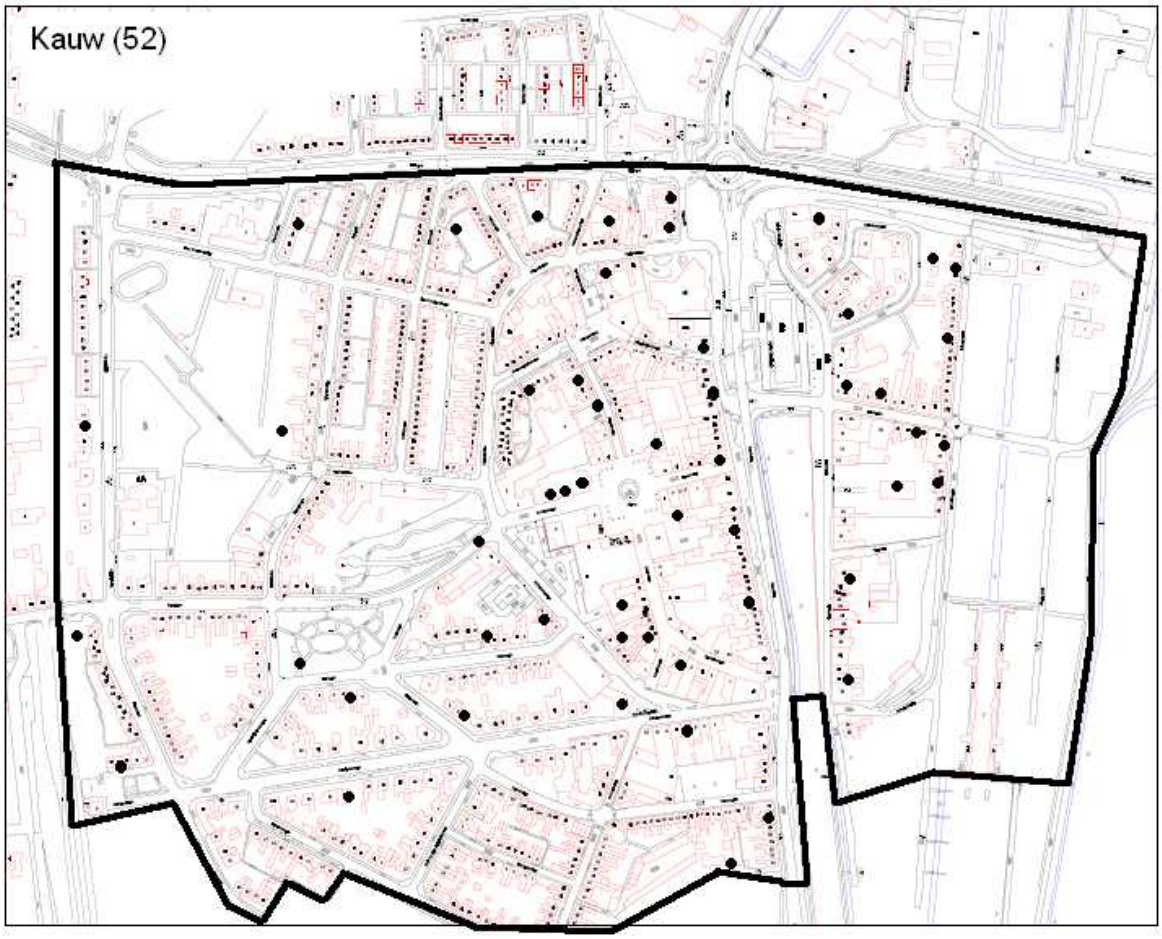

Spreeuw *Sturnus vulgaris*
28 territoria

De Spreeuw doet het momenteel erg slecht in Nederland. De aantallen zijn de laatste decennia sterk afgenomen. Ook in Sas van Gent zijn het grote aantallen vastgesteld en staat de soort maar net in de top 5 van de meest voorkomende broedvogels. De dichtheid in Sas van Gent is beduidend lager als het studiegebied in Terneuzen en ook wat lager als Axel.

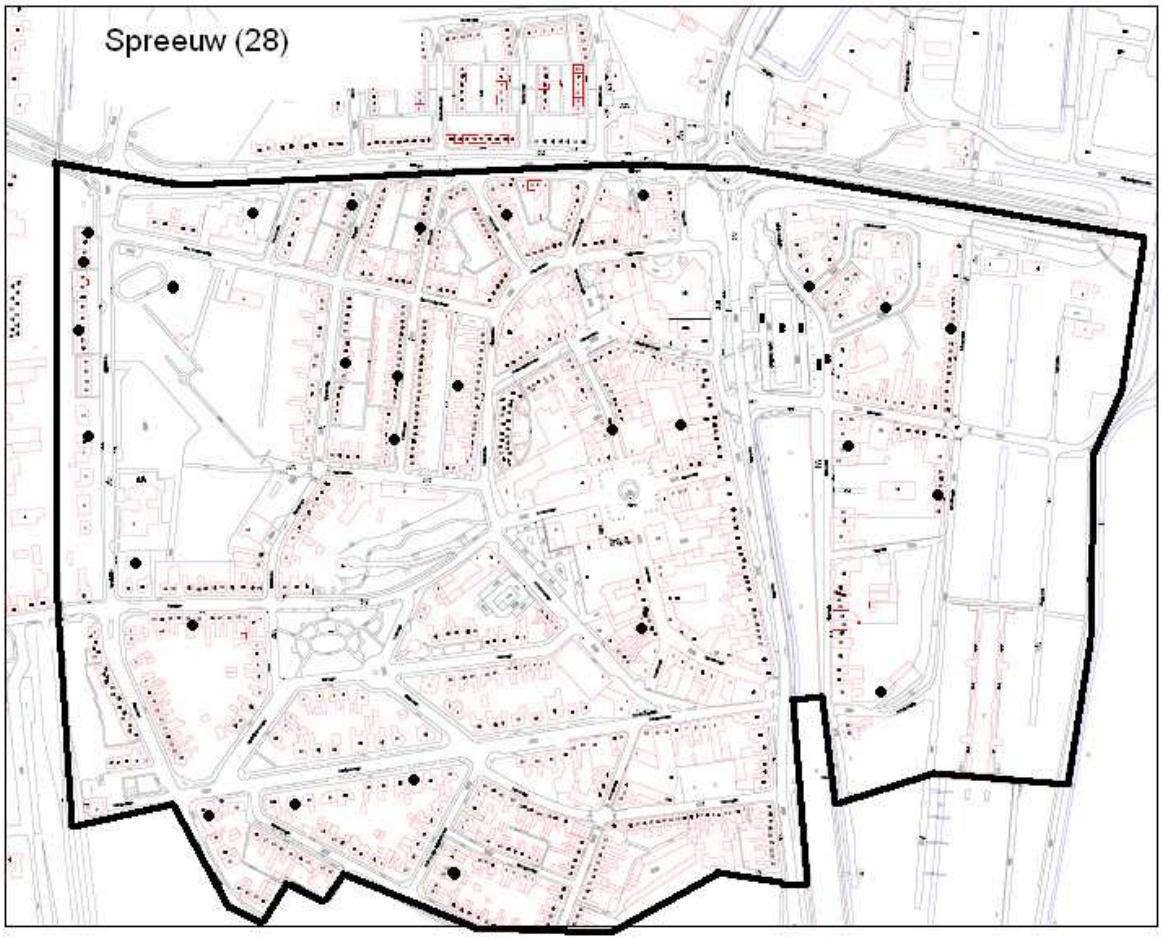

Huismus *Passer domesticus*
91 territoria

De Huismus was tot enkele decennia geleden de meest voorkomende vogelsoort in Nederland. De aantallen zijn echter zeer sterk afgenomen waardoor de Huismus op de Rode Lijst geplaatst is. De oorzaken van de sterke afname zijn waarschijnlijk een combinatie van factoren.
Sas van Gent scoort nog opvallend goed wat de Huismus betreft. Waarschijnlijk zijn de aantallen ook hier nog maar een fractie van enkele decennia terug. Toch werden er nog 91 territoria vastgesteld. Opvallend is dat de oude kern er niet echt uit springt maar dat meeste territoria langs de randen gevonden zijn. Het relatief aantal hoge Huismussen in het onderzoeksgebied is waarschijnlijk te wijten aan de aanwezigheid van graanverwerkende fabrieken en braakliggende terreinen in de directe omgeving.

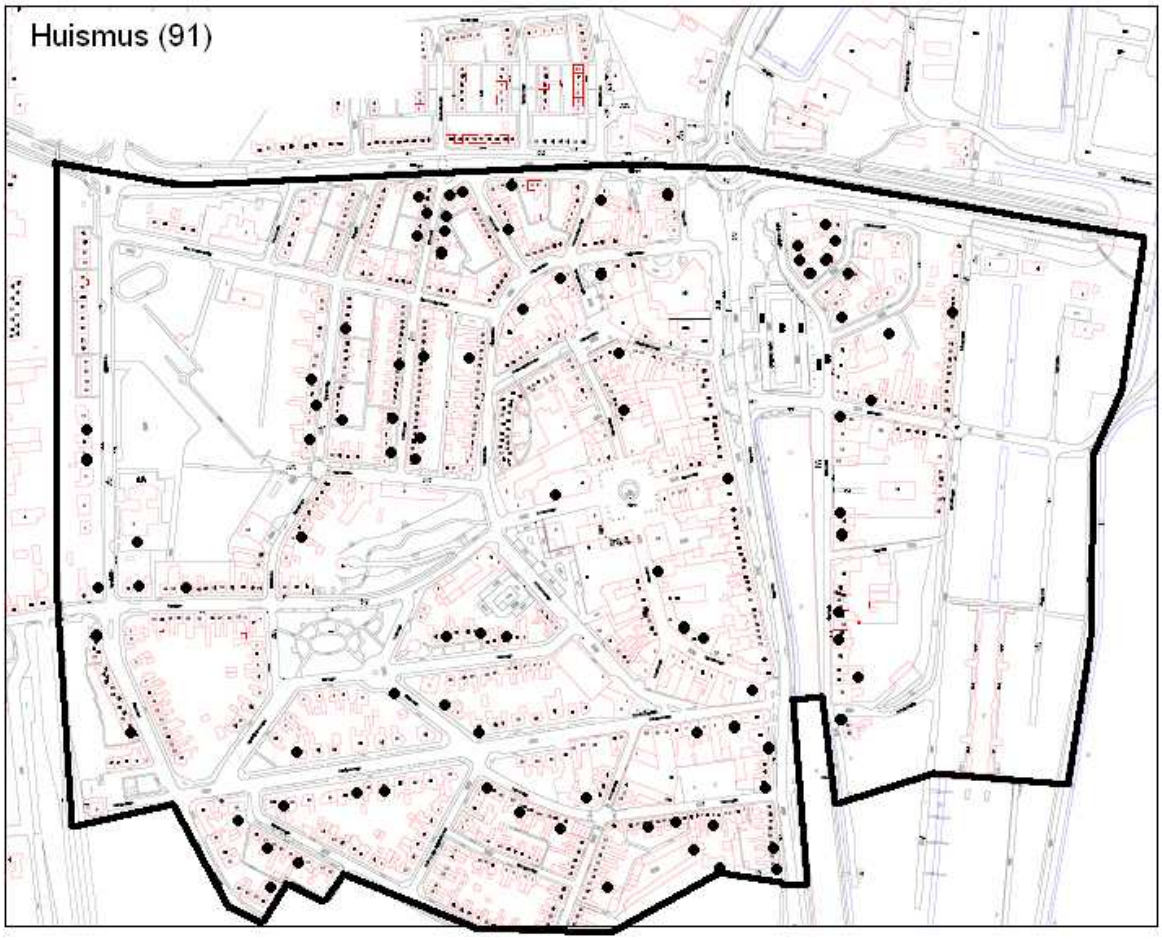

Vink *Fringila coelebs*
4 territoria

Vinken zijn echte bosvogels. In steden en dorpen bewonen zij parken met bomen en struiken. Ook in het onderzoeksgebied zijn de gevonden territoria in de directe omgeving van parken gevonden.

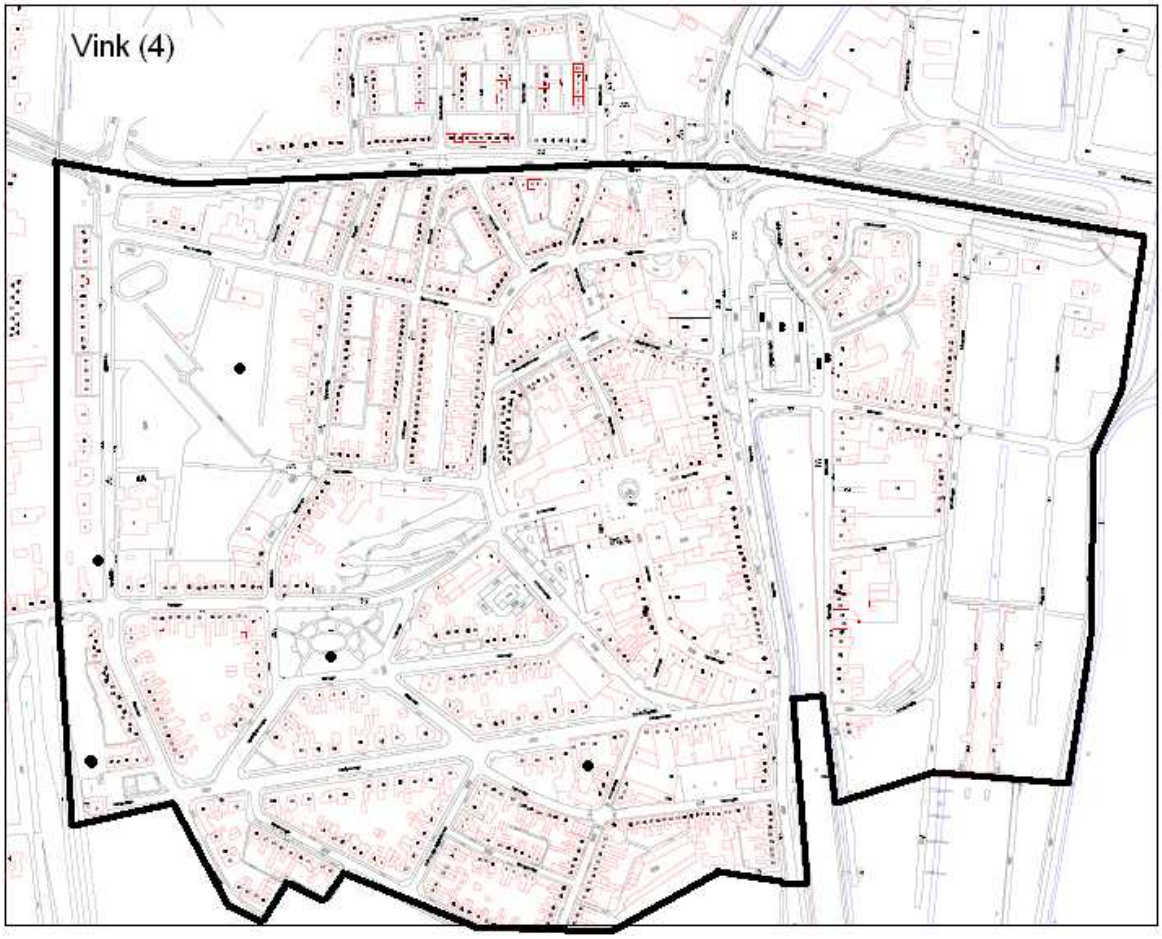

Groenling *Chloris chloris*
14 territoria

De Groenling is een minder uitgesproken bosvogel. Zij prevaleren een meer open landschap. In het onderzoeksgebied werden 14 territoria (0,32 p/ha)vastgesteld, dit is vergelijkbaar met het studiegebied in Axel (0,28 p/ha.). Groenlingen zingen in toppen van bomen en houden ook ronde zangvluchten. Hoewel de fusie afstand 250 meter bedraagt liggen vrijwel alle territoria binnen deze afstand van elkaar. Op het verspreidingskaartje is te zien dat ook de Groenling voorkeur heeft voor de groene delen van het onderzoeksgebied.

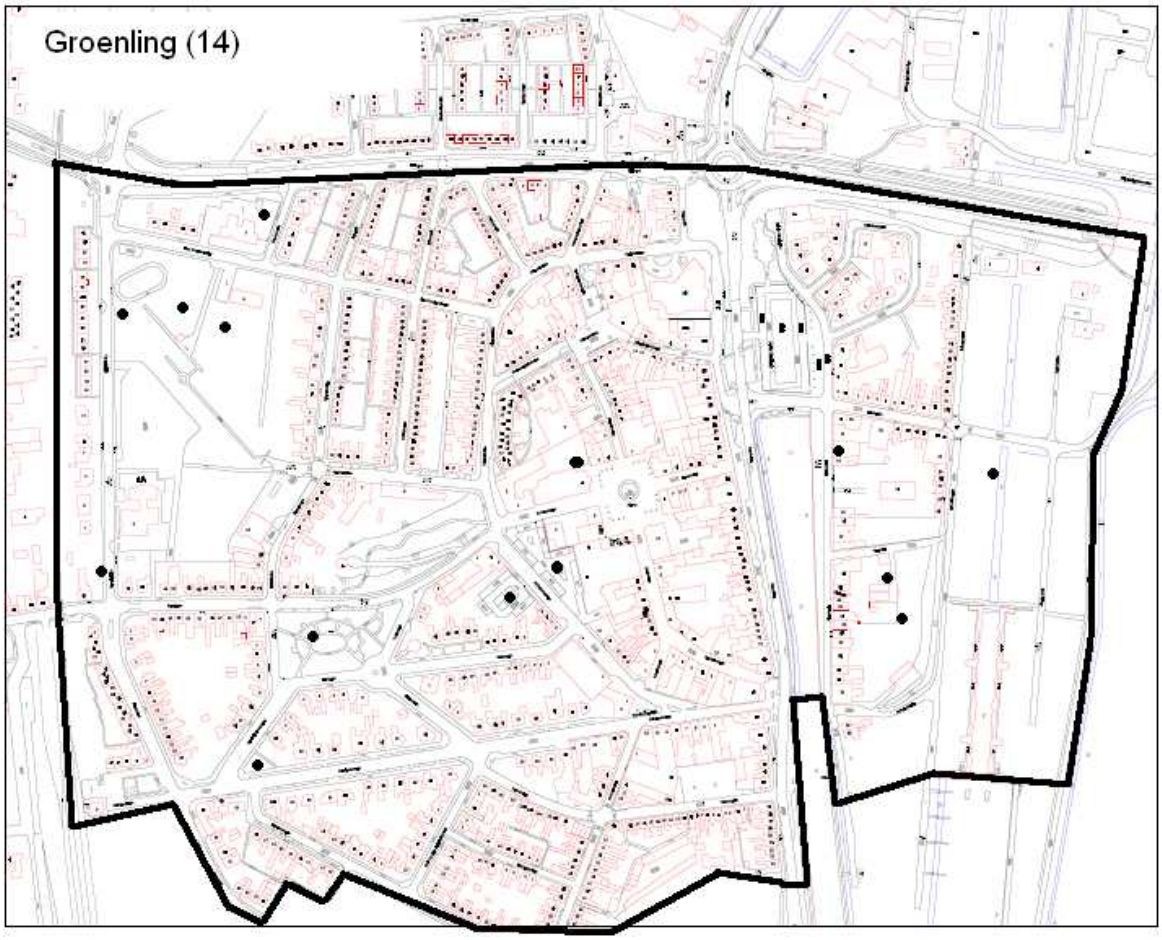

Putter *Carduelis carduelis*
3 territoria

De Putter is één van de mooiste en kleurrijkste zangvogels die wij in Nederland rijk zijn. Gelieft zijn ze onder de wildzanghouders, die zij in gevangenschap kweken. Echter wordt deze soort ook nog steeds door illegale vangers in Zeeuws-Vlaanderen uit de natuur bemachtigd. In het onderzoeksgebied te Sas van Gent werden 3 territoria vastgesteld. Zingende mannetjes werden in boomrijke tuinen en parkjes waargenomen, vrijwel het zelfde biotoop als de Groenling.

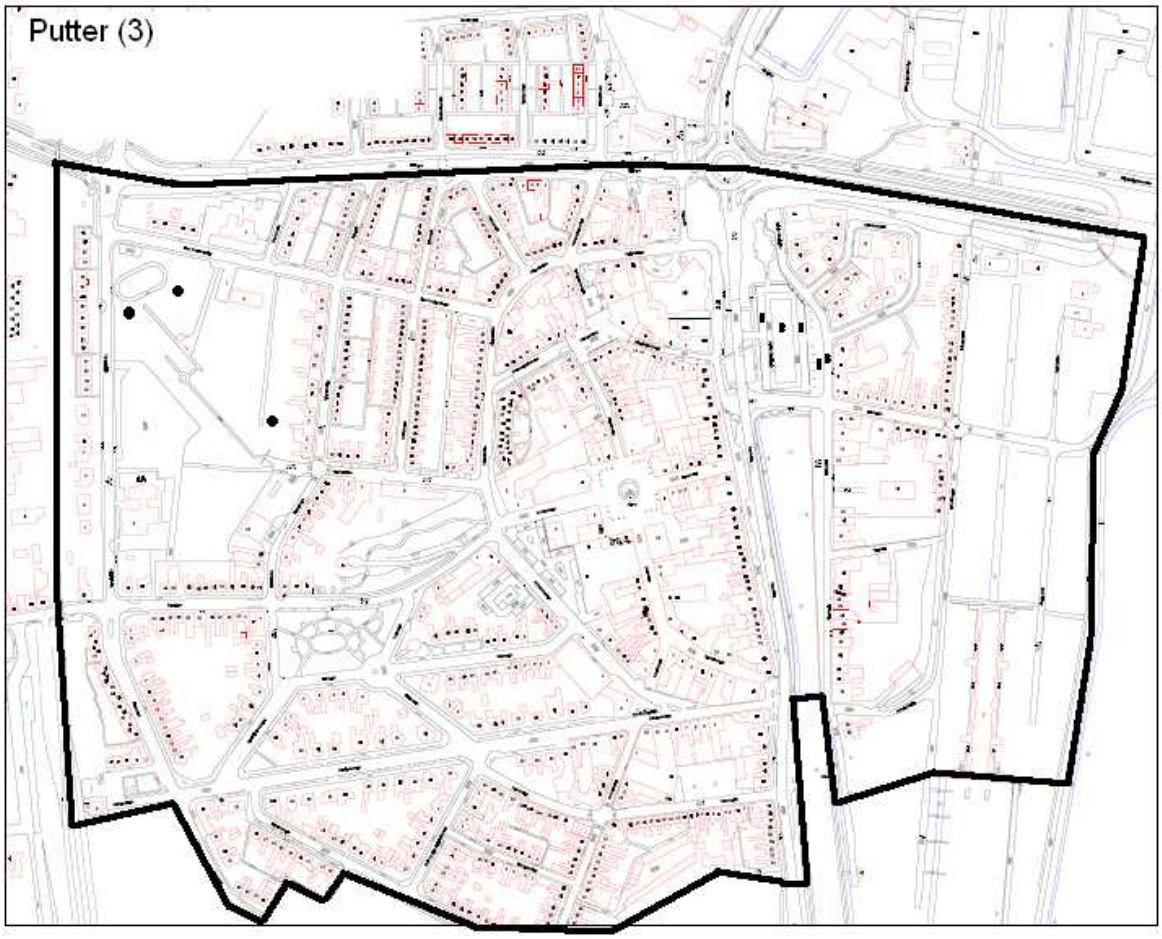

Kneu *Carduelis cannabina*

De Kneu is een kenmerkende soort voor open terreinen met veel ruigte vegetatie en hier en daar struweel. In het nette Nederland worden deze biotopen steeds zeldzamer. Rondom Sas van Gent liggen diverse braakliggende terreinen. Ook het park aan de oostzijde en het wat extensiever beheerde grasveld is geschikt biotoop.

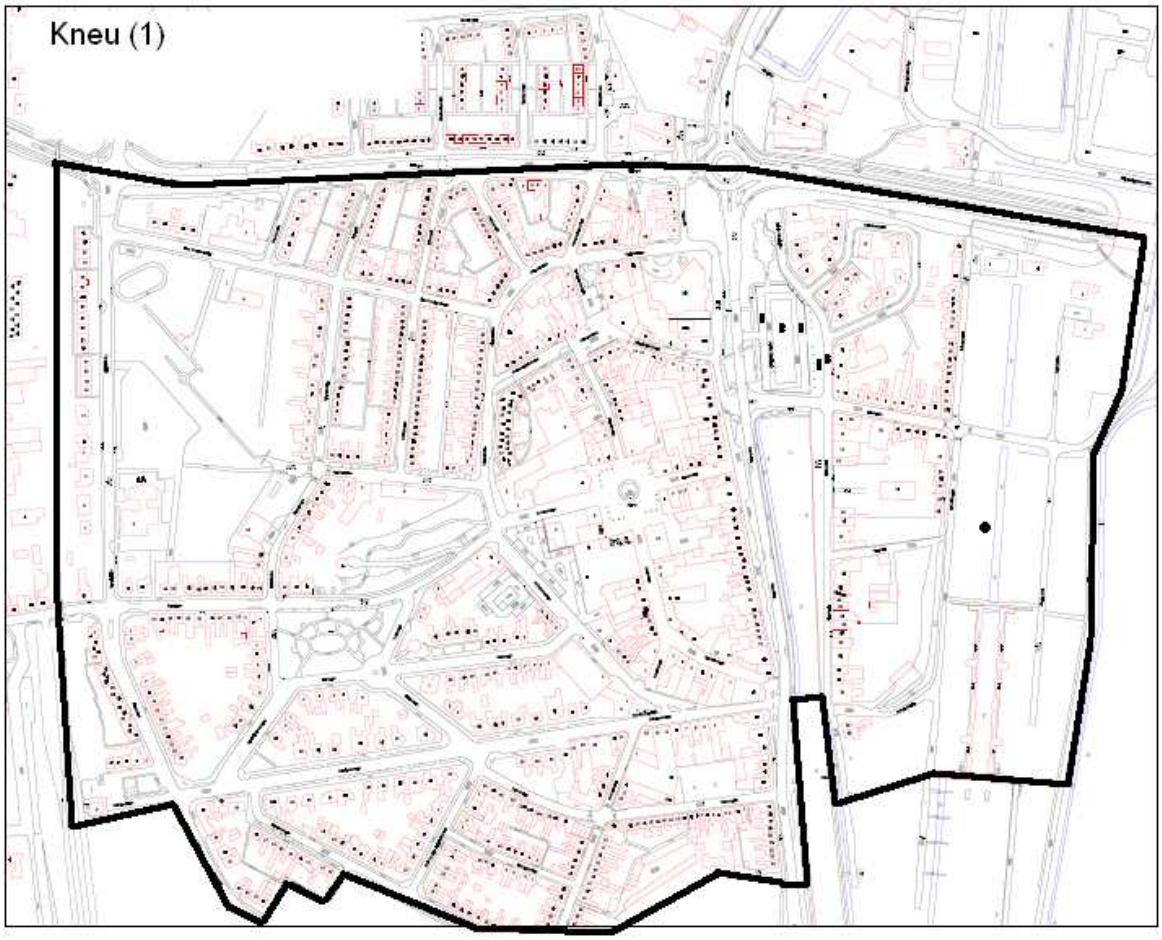

4 Aanbevelingen voor inrichting en beheer

Door in de toekomt bij inrichting en beheer rekening te houden met broedvogels, kan het biotoop verbeterd of behouden worden. Deze maatregelen zijn niet alleen gunstig voor vogels en andere natuurwaarden, maar zijn ook gunstig voor een gezondere en prettigere leefomgeving voor de mens.

In het onderzoeksgebied liggen diverse parken, het is van groot belang om deze te behouden. De wat meer bijzondere soorten zijn hier aangetroffen.
Zeer belangrijk voor vogels zijn de extensief beheerde terrein op het Kanaaleiland en de braakliggende terrein aan de rand van de stad. Door ontwikkelingen zullen deze terreinen mogelijk deels verdwijnen. Het is van groot belang om hier geschikte biotopen te behouden. Dit kan bijvoorbeeld door de aanleg van inheemse beplanting. Indien er waterpartijen aangelegd worden is het voor zwaluwen belangrijk dat hier op diverse locaties flauwe taluds aangebracht worden die door regelmatig beheer vegetatie vrij gehouden worden. Hier kunnen de zwaluwen modder verzamelen om de nesten te bouwen.

Bij sloop van bebouwing dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen en de aanwezigheid van vleermuizen.

Bij nieuwbouwprojecten kunnen op plaatsen waarop geen hinder veroorzaakt wordt, neststenen ingemetseld worden. Deze maatregel is zeer positief voor Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus, Koolmees, Pimpelmees en vleermuizen.
Voor Huiszwaluwen kan een gunstige nestelrand (inclusief muur waaraan nest goed gehecht kan worden) in het ontwerp opgenomen worden. Het ophangen van kunstnesten voor Huiszwaluwen kan ook positief zijn. Men kan er naar streven om bij ieder nieuwbouwproject een aantal gunstige maatregelen uit te voeren. Dit geldt zeker voor overheidsgebouwen en bedrijfsgebouwen.

Bij bestaande gebouwen kunnen nestkasten aangebracht worden voor wat minder algemene en karakteristieke soorten (Huismus, Huiszwaluw, Zwarte Roodstaart, Witte Kwikstaart en Gierzwaluw). Het nestkastproject dat in 2007 en 2008 is uitgevoerd, is een prima initiatief. Aanvullend zouden overheidsgebouwen en bedrijfsgebouwen voorzien kunnen worden van nestkasten.

Bij herinrichting van wijken en straten kan vaker beplanting aangebracht worden. De voorkeur gaat hierbij uit naar inheemse beplanting. Inheemse beplanting levert meer voedsel op dan uitheemse beplanting.

Bij het aanleggen van wateren, kan een natuurlijker profiel aangelegd worden waarin zich wat oevervegetatie kan ontwikkelen en waar zwaluwen klei kunnen vinden om hun nest te bouwen.

Rondom het studiegebied zijn vele fabrieksterreinen. Sommige gebouwen zijn verlaten of terreinen worden extensief beheerd. Hier zijn goede kansen voor het vogels. Zo zijn bij Cerastar diverse nestkasten opgehangen voor roofvogels en uilen. Eén hiervan wordt bewoond door Slechtvalken die meehelpen om overlast van duiven te bestrijden. Dit zijn prima initiatieven die gestimuleerd kunnen worden. Bij herinrichting of herbestemming van oude fabrieksgebouwen zijn prima mogelijkheden voor het aanbrengen van voorzieningen voor vogels en vleermuizen die andere ontwikkelingen niet negatief hoeven te beïnvloeden.

Het is wenselijk om voorlichting te verstreken aan huiseigenaren waar Huiszwaluwen broeden. Nog zeer regelmatig worden nesten verwijderd in het broedseizoen. Door middel

van een folder kan informatie verstrekt worden over de levenswijze van deze vogel en het voorkomen van overlast. Mogelijk dat in samenwerking met andere gemeenten en de provincie Zeeland een provinciale folder gedrukt kan worden.

Literatuur

Van Dijk A.J. 1993. Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek. SOVON, Beek-Ubbergen.

Broedvogels van Zeeland / Jan-Willem Vergeer, Gerard van Zuylen – Utrecht 1994

M.A. Buise, F.L.L. Tombeur, Vogels tussen Zwin en Saeftinghe 1988

Remmerts. R. 2008. Broedvogelinventarisatie Axel 2008. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut. Terneuzen.

Wieland A. 2007. Broedvogelinventarisatie Terneuzen 2007. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut, Terneuzen.

Colofon

Oktober 2008

Opdrachtgever:
Gemeente Terneuzen
Postbus 35
4530 AA Terneuzen
Contactpersoon: S. De Froy
gemeente@terneuzen.nl
www.terneuzen.nl

Projectleiding stadsvogelproject:
Natuur & Zo
Oostkant 1
4531 HE Terneuzen
K.Leeftink
info@nme-zvl.nl
www.natuurenzo.nl

Rapport opgesteld door:
Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut
Postbus 319
4530 AH Terneuzen
A. Remmerts
info@steltkluut.nl
www.steltkluut.nl

Wijze van citeren: Wieland A. 2008. Broedvogelinventarisatie Sas van Gent 2008. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut, Terneuzen.

Foto's :